

**Tvis sogns kirkegårde –
og bestyrelsen af disse 1863-2014**

Af: Lise Brandt Fibiger.

Indhold

Forord	1
Kirkeværgerne ved den gamle klosterkirke.	2
Kirkeværgerne og kirken.....	7
Vedtægt for kirkeejerne ved Tvis kirke	13
Kirkeværgerne og kirkehuset.....	17
Kirkeværgerne og kirkegårdene.....	21
Kirkegården efter 1952	32
Gravsteder på Tvis kirkegård	37
Hvordan foregår en begravelse/bisættelse?.....	54
To begravelsestaler.....	55
Kirkeværgere i Tvis 1924-52	57

Forord

En kirkegård består af bygninger og jord– ganske som en gård består af bygninger og jord. Fra 1698 til 1887 bestod kirkegården af det ombyggede ridehus på Tvis Klosters grund og den dertil hørende gravplads. Før denne gravplads ved vi, at der har været en gravplads i den lund på Hovedgaden, der kaldes Kappel Kirkegård. Hvem, der blev begravet der, og hvornår, vides ikke, men da der er fundet skeletdele i området ved vi, at der har været en gravplads.¹ Fra 1887 bestod kirkegården af den nye Tvis kirke, kirkehus og gravplads. Ganske som Tvis kirkegård gør i dag. I daglig tale kaldes gravpladsen for kirkegården. For at bestyre kirke og gravplads blev der i 1804 valgt to kirkeværger blandt kirkeejerne, eller hartkornsejerne. Den ordning fungerede indtil 1952. Det gjaldt for den gamle kirke og gravplads som for den ny. Men selve kirkegården, gravpladsen hører vi ikke meget om før efter 1923.

Kirkeværgerne ved den gamle klosterkirke.

Når der i Liber Daticus fra 1852 og i synsprotokollen for Tvis kirke fra 1863 er nedskrevet år efter år, hvad der er foregået ved syn på kirken, er denne synsforretning underskrevet af tre personer. Ved synet i 1853 kan vi læse, at E.C. Krarup, P. Noe, I. Grønne har foretaget dette syn på Tvis kirke. Da det er Krarup, der bevidner ”*Udskriftens Rigtighed bekræftes,*” må vi gå ud fra, at Krarup er provsten. Navnene på de to andre er hverken i Liber Daticus eller i synsprotokollen mellem 1863-1924 kendte i Tvis sammenhæng, og da det er de samme personer, der er med provsten på syn i Nr. Felding kirke, er det nærliggende at tænke, at de er udpegede af provsten og er bygningssagkyndige. Af vedtægterne for hartkornsejernes ejendomsret over Tvis kirke 1912 fremgår det ganske vist, at der vælges to kirkeværger, hvoraf en afgår efter tur hvert år. Åbenbart trådte denne vedtægt først i kraft fra 1924, hvilket ses af, at det var det år, de lokale kirkeværgers protokol blev påbegyndt, samt at der ikke længere skrives om syn på Tvis kirke i Liber Daticus, men kun for kirkesynet på Nr. Felding kirke.

Derfor kan vi i synsprotokollen læse, at provsten sammen med de to tilsynsforordnede mellem 1863-1924 besluttede, de af kirkeejerne valgte kirkeværger udførte og betalte reparationer og ændringer på Tvis kirke.

Helt tilbage til den katolske tid har der været provster. I den katolske kirkes tid var provsten leder af domkapitlet og sammen med dette, stod provsten for administrationen af domkirkens og stiftets gods og kapitaler. Efter reformationen blev provsten biskoppens medarbejder og samtidig præst i et sogn. Provsten skulle som før føre tilsyn med stiftets kirker og præstegårde. Provsten blev i perioden mellem 1806-1869 udnævnt af kongen/kirkeministeren, uden at embedet blev slået op. I dag søges embedet af en præst i eller udenfor det provsti, der er ledigt og er samtidig præst i et sogn i provstiet.

Når vi skal finde ud af, hvad kirkeværgernes ansvar er fra 1863 overfor den gamle kirke og fra 1887 overfor den ny kirke, er der altså fire protokoller til rådighed, samt de skrivelser og breve, der ligger i menighedsrådets arkiv:

---

¹ Se Tvis kirke 1886-2011 s. 41: Uløste gåder i Tvis af E. Jespersen

- Liber Daticus 1852-1924
- synsprotokollen for Tvis kirke 1863 og fremefter
- kirkeværgernes protokol fra 1923-52
- menighedsrådets protokol fra 1903 og fremefter

Tvis sogns synsprotokol, som stadig bruges hvert år ved syn på Tvis kirke, godkendtes af provsten i 1862 og blev taget i brug 1863.

Den er en guldgrube af oplysninger om syn på den gamle kirke på Tvis kloster og syn på den nye kirke og kirkegård fra 1887 og frem til i dag. Den rummer desuden oplysninger om kirkeværgernes opgaver, samt ”extract”, uddrag af regnskab for kirkens drift fra 1863 til 1910.

Vi kan i protokollen læse os til den gamle kirkes dårlige standard. I protokollen findes også en inventarliste for den gamle kirke, hvoraf vi kan se, hvor meget der blev taget med til den nye kirke. Da skriften og blækket er det samme som den indholdsfortegnelse, der begynder bogen, må vi formode, at inventarlisten er fra 1863:

- a. *Det faste Inventarium m. Prædikestol forsynet med en Himmel og anbragt på den vestre Side op imod Koret*
Alteret fritstående i den nordre Ende af Kirken, ligemod Indgangen.
Altertavlen er et ældre Maleri, ret smukt, forestillende Christi Himmelfart øverst, nedenunder til højre Frelseren med Livets Ord og til venstre Moses med Lovens Tavler i Oliemaleri og midt derimellem en meget smuk Alabasttavle i smukt Billedhuggerarbejde, forestillende Marie med Barnet i Bethlehem i Herberget i Stalden, bland ædende Oxer og beundrende, lovprisende Hyrder. Aller nederst en heel Deel allegoriske Billeder, hvis Betydning ikke faas rettere end at være de vise Konger af Østerland.
Alterbordet er opført af Munkesten og beklædt med Fyrrebrædder.
Alterklædet er karmasinrødt med et Sølvkors af Brokade eller rettere et Kors af Sølvbrokade.
Præstens Bedeskammel ved Alteret er udstoppet og betrukket med rødt Bomuldsflonel.
Knæfaldet er af Træ, Skranken af udskaarne Stakitter med 2 Laager, som lukker op mod Alteret. Knæfaldet er udstoppet og betrukket med Læder.
Døbefonten af Steen og forsynet med en Himmel. Daabsbækkenet er af Messing uden Sirater.
Kirkestole 4 foroven, lukket med Fyldingsdøre og fyldings Ryggelæn, nedenfor er 32 ligeledes lukkede Stole, men uden fyldt Ryggelæn, i det hele pynteligt, malet og smukt, så meget mere som det er hundrede Aar siden denne Landsbykirke er saaledes blevet udstyret. Ved siden af Alteret har Præsten sin Stol paa den ene Side, og Degnen sin paa den anden. I Præstens Stol er hensat en Lænestol med udstoppet Sæde.
Prædikestolens og Alterets Beklædning er af karmasinrødt Klæde med et Kors af Sølv Brokade og førstnævnte galoneret med Sølvborter rundtomkring den nedhængende Kant af Beklædningen. En skraa B? sammesteds ligeledes beklædt og pyntet.
Kalk og Disk er af Sølv, ægte forgyldt med et smukt Krucifiks på Foden af Bægeret.

B. Vandkande

Alterkande af Tin

Brødæske

To store Alterstager af Messing

En Lysekrone af Messing hængende midt i Kirken.

5 Tavler til Salmenumre og 1 til Tillysninger på Kirkestævne

En Kirkeklokke hængende i Våbenhusets Gavl.

En Tavle og en Fattig-Bøsse hensat ved Udgangen af Kirken

Begravelsesrekvisitter: en lille Jordpaakastningsspade og 2 Ligskamler.

Messeklæder: Messeskjorten er af smukt ? og Messehagelen aldeles ny af rødt Silkefløjel, forsynet med ægte Guldgalloner og et Kors af do Guldbrokade.

Over Indgangen til Kirken hænger på et Kors behæftet på Muren et Christus-Billede af Træ betegnende Korsfæstelsen.

Det er en meget detaljeret og spændende inventarliste. Prædikestolen, lydhimlen, altertavlen², døbefonten fulgte med til den nye kirke. Det gjorde også lysestager, alterkande og dåbsfad. Hvad med degnestolen? Har der været en stol mere, svarende til den degnestol, der står i Tvis kirke, eller er degnestolen oprindelig præstens stol? Præstens stol må have været noget stor, når der kunne stå en lænestol i den.

Ved synet i 1875 står at læse i synsprotokollen, at alteret flyttes et fag fremover, bag alteret indrettes et rum til præsten. Derfor måtte altersranken rykkes frem, så der ikke længere blev plads til kirkesangerens stol: ”*Kirkesangerens Stol rykkes ned i Kirken i Hjørnet foran Mandfolkestolene.*” Var den stol nu så fornem som præstens?

---

² Herremanden på Tvis kloster ejede bl.a. også Volstrup i Hjerm og dermed også kirken (Hjerm Vestre). Det var en af Munk'erne, der hidkaldte den billedskærer, der har skåret Tvis kirkes altertavle og prædikestol – og også Hjerms. Derfor er der mange lighedspunkter mellem de to kirkers altertavle og prædikestol.

Der nævnes en brødæske. Sikkert den æske, der i dag bruges til hjemmealtergang og som stammer helt tilbage fra 1671. På æsken er indgraveret Claus Normand og fru Elsebe's våbenskold, ligesom deres navne står i kanten. Jo, det skulle ikke glemmes, hvilken herremand, der havde skænket den æske. Men der bliver også plads til Kristus på korset.

"I tavle til tillysninger til kirkestævne" nævnes.

Vi kender ikke skiltets skæbne, men det har sikkert været tilsvarende dette, der hænger i Endelave kirke.

Ved kirkestævnet blev menigheden gjort bekendt med nyvalg af kirkeværger, valglistor til menighedsrådsvalg osv.

Tavlen og fattigbøssen kender vi ikke noget til, men at der har været en fattigbøsse også i den nye kirke, fremgår af de mange indsamlinger, der var til sognets fattige og der har sikkert også været en bøsse f.eks. til kirkens forskønnelse.

På denne fattigbøsse står: "Saligt er det hellere at give end at tage."

Kirkebøsserne i Tvis har sikkert ikke afvejet meget fra disse to, der findes i Alling kirke ved Ry.

I inventarlisten over den gamle klosterkirke nævnes et kors forestillende korsfæstelsen, der hang over indgangen til kirken.

Det må være det kors, der nu befinder sig på Tvis kirkes loft.³

---

³ Se Tvis kirke 1886-2011 s. 23

Kirkevægerne og kirken

En ting var det årlige syn med provst og 2 bygningsagkyndige. Det daglige ansvar også for den gamle kirke påhvilede kirkevægerne på vegne af kirkeejerne. Det stod ganske klart for dem, at kirken var i ringe stand og at det var ønskeligt, at der blev bygget en ny.

17. november 1882 skrev biskoppen ifølge Liber Daticus til kirkevægerne, at også han ønsker, at kirken flyttes, men at man næppe skal regne med anden hjælp fra staten end et lån på længere sigt. Biskoppen anslår, at byggeriet vil koste 13-14.000 kr. Ved de kommende syn nævnes, at kirkens tag trænger til en hovedreparation, men på grund af planerne om at flytte kirken, vil man ikke foretage en sådan. Ved synet i 1886 bemærker referenten, at kirken er meget brøstfældig, men at man opsætter reparationerne, der vil blive meget bekostelige, i håbet om, at kirkens flytning meget snart bliver en realitet.

Der hersker åbenbart en vis usikkerhed, om projektet bliver til noget. Med ministeriets accept i en skrivelse fra 2. januar 1886 om at yde et lån på 15.000 kr til opførelse af en ny kirke, kan byggeriet sættes i gang. Ministeriet ville se tegninger og arkitekt Løffner, København, indsendte de tegninger, der blev brugt 10 år tidligere til opførelsen af No kirke. De blev godkendt. Derfor er No kirke og Tvis kirke temmelig identiske. Det var nemt tjente penge for arkitekten!

No (Ringkøbing/Skjern)

Afviselserne i forhold til No kirke kan vi se på buerne over vinduerne, samt at tårnet er lidt højere i Tvis.

Det blev murer Chr. Jensen, Holstebro, der byggede kirken. Sådan stod der at læse i Holstebro Dagblad ved kirkens 100 års jubilæum:

Priser for 100 år siden

Da murer Chr. Jensen byggede Tvis Kirke for 100 år siden, tog han 10.000 kroner for ulejigheden. Da firmaet, som han grundlagde - Jens Jensen A/S - fyldte 100 år i foråret, gav man pengene tilbage til menighedsrådet, nu som en »omvendt« gave fra en glad jubilær. Historien fortæller en del om prisniveau før og nu.

Men hvad fik man egentlig for sine penge, når man gik til købmanden for 100 år siden? Det kan Anders Chr. Vindelbo, Parkvej 118, Holstebro, fortælle ganske nøje, for han har i sine gemmer sin morfars næsten 100 år gamle købmandsregning. Morfaderen var Søren Christensen i Smedehus i Tvis, og købmanden, som skrev regningen, Holstebros berømte Jeppe Schou.

To pund sirup kostede 36 øre, halvandet pund melis 57 øre, et pund farin 26 øre, et halvt pund kandis 20 øre, hjortetaksalt 10 øre, fire pund ris 64 øre, et halvt pund kaffe 43 øre, et halvt pund cikorie 11 øre og skrå til farmand 24 øre. Alt ialt 2,91 kr. for disse ni nødvendigheder. Ak, ja.

Ken

Den 13. november 1887 holdtes der ekstraordinært syn på den nye kirke, der bortset fra stolemalingen, var færdig. *"Arbejdet var solidt og godt udført i Overensstemmelse med Tegningerne, bortset fra enkelte Afvigelser, der ikke har nogen større Betydning,"* skriver provst Bluhme i synsprotokollen, som foruden Bluhme er underskrevet af hans to tilsynsførende Kjærgaard og Bang. Kirken blev indviet 22. november 1887. Allerede 24. november fandt den første vielse sted i den nye kirke. Det var Jens Lund Laustsen på 27 år, ungarl⁴ i Vestergaard, der giftede sig med den 19-årige Kristine Jensen af Uhrlund. Den første dåb var søndagen efter indvielsen. Boelsmand Jens Kristjan Kristensen og Ane Cecilie Jakobsen af Over Uglkær fik deres søn Jakob Peder Kristensen døbt 27. november

Den første konfirmation fandt sted 8. april 1888. Ifølge kirkebogen er ikke alle fra Tvis konfirmeret i kirken, en i Nr. Felding, en i Aulum. Der er ingen kendte slægtsnavne. Her kan nævnes Niels Lyngholm Kristensen, hjemme i Damtoftshus. Han fik for kundskaber ug- og for opførsel mg. Marentine Kristensen, hjemme i Øster Nybo var ikke så dygtig som Niels. Hun fik tg i kundskaber og mg i opførsel. Ved en del konfirmander står, at de var i tjeneste, men disse to var hjemmeboende. Et privilegium den gang.

Kirkesangeren fik længere vej til kirken end før, men biskoppen mente ikke, at det ville være nogen hindring for flytningen, når blot kirkejeerne var enige om det. Kirkesangeren var lærer Henriksen ved Amalielyst skole, som lå nær den gamle kirke. Jørgen Mejdahl⁵ fortæller, at skolen holdt flyttedag sammen med kirken ud på Tvislund Mark, for degnen skulle bo nær kirken. Det var ikke til udelt tilfredshed for ham, for jorden, han skulle dyrke, var ikke så god som den ved Amalielyst.

Allerede i 1888 var der igen syn på kirken med de samme personer som året før. Det blev besluttet at lægge et tykt tæppe mellem alteret og døren mod øst. Det ville koste 10 kr. Hvorfor nu det? Gik

⁴ En ungarl er i sin oprindelse en ung ugift karl, der havde sit arbejde og et værelse på en gård

⁵ Se Tvis sogn- og dens beboere s. 53

præsten ind den vej, så hans trin kunne høres i kirken? Mere sandsynligt er vel, at det trak fra døren.

På samme syn blev det besluttet, ”at Altertavlen, Prædikestolen og Degnestolen opmales og opforgyldes helst saaledes, at Grundtonen bliver Egetræsfarve, hvorom Kirkeværgerne nærmere maa forhandle med Maler.” Det ville beløbe sig til 100 kr.

Det har sikkert igen været provsten og hans tilsynsførende, der har bestemt, men kirkeværgerne for Tvis kirke, der både skulle få arbejdet udført og betalt.

Vi ved, at altertavlen blev malet over med egetræsfarve, men hvad med prædikestol og degnestol? Billederne blev ikke malet over, men sandsynligvis har det øvrige træværk fået en gang egetræsmaaling.⁶

I 1903 kom et cirkulære, der påbød at højne hygiejne-standarden i kirkerne. Anledningen er spørgsmålet om fælleskalken ved altergangen. Alle altergæster drak af samme kande. Var det sundhedsfarligt? Spørgsmålet var rejst allerede i 1890 af en skovridder i Middelfart. Ved hans datters konfirmation måtte hun og familien til alters efter en brystsyg familie. Han indsendte spørgsmålet om smittefare til kultusministeriet, uden at der kom noget konkret ud af det. I 1900 kom der en bevægelse imod brug af fælleskalken. Der var 3 grunde: den mulige smittefare, bekæmpelsen af tuberkulosen, og så et angreb mod kirken. I første omgang førte det til omtalte cirkulære, hvorfor provsten og de tilsynsførende må have besluttet, at kirkeværgerne skulle anskaffe følgende til Tvis kirke:

4 håndklæder

8 servietter

4 linnedstykker til opbevaring af kalk og disk

1 servantestel

1 skab til opbevaring af messetøj og altertøj

1 kande med låg

1 vandskål i ?

Hygiejnen skulle nok hæves, mens særkalkene – et bæger til hver altergæst- måtte vente. Imens diskuteredes ivrigt, hvordan man skulle løse problemet, uden at det gik ud over kirkens oldgamle skik med at bruge fælleskalk.⁷

Gentagne gange ved de forskellige syn blev det besluttet at købe nyt klæde eller fløjl til alter, prædikestol og bedeskammel ”med de fornødne Guldgalloner.” Fra inventarlisten over den gamle kirke 1863 ved vi, at disse klæder til alterbord og prædikestol var nævnt. Vi kan læse om det igen i 1906. Ved synet i 1912 nævntes det atter ang. alle tre: ”Alterklædet skal være 4 Meter i Bredden og 38 centimeter i Højden.” Det samme igen i 1919, hvor det også var ønskeligt, om altertavlen og altersranken blev rensede og oppudsede.

---

⁶ I 1800-tallet var den hvide farve moderne. Mod slutningen af århundredet blev den brune farve et udtryk for tidens stil og mode. Det omgivende samfund havde en forkærlighed for bestemte farver i bestemte perioder. Det afspejlede sig i kirken.

⁷ Se om indførelse af særkalk heftet *Tvis menighedsråd* s. 36

”Prædikestolens og Alterets Beklædning er af karmasinrødt Klæde med et Kors af Sølv Brokade”, stod der i inventarlisten for den gamle kirke.

I Husby kirke finder vi et alter beklædt med rødt klæde og et kors, dog i guldbrokade og ikke i sølv og sådan kan vi forestille os, at det har set ud i både i den gamle og den nye Tvis kirke.

Det er uvist, om dækket omkring prædikestolen har været mere omfattende end det røde fløjsklæde på prædikestolen i Ølby kirke. Her er det kanten rundt om prædikestolen og læsepulten, der er beklædt.

Det kan meget vel have været noget lignende i Tvis kirke.

”Den aldeles nye Messehagel” fra den gamle kirke blev også brugt i den nye kirke. Den trængte åbenbart hurtigt til udskiftning, for synet i 1894 besluttede, at der skulle anskaffes en ny hagel, nøjagtig magen til den gamle. Det må så være den røde fløjls-hagel, der stadig findes, men ikke er blevet brugt siden 1980. Den karmasinrøde farve og guldkorset passer til alter-og prædikestolsklædet.

Altersranken var ikke som i dag en halvcirkel. Den har, som i den gamle kirke, enten været en hel cirkel eller en firkant. Skranken var delt op med to felter, der kunne lukkes op, så præst og degn kunne komme indenfor. Det ved vi, fordi vi kan læse i synsprotokollen, at låsene ved altersranken jævnligt måtte fornyes.

Der har åbenbart været fugtproblemer. Gentagne gange nævnes grønne pletter. Der var ventiler rundt om i kirken, og det blev pålagt kirkesangeren efter hver gudstjeneste at åbne disse ventiler og også helst holde alle døre åbne: *”Ventiler, Døren til Vaabenhuset, Døren til Taarnet og Lemme i samme bør være åbne hele Sommeren, naar der ikke er Gudstjeneste, saafremt der ikke skulle vise sig større Ulemper deraf, hvorom Sognepræsten maa afgive sit Skjøn. Om Vinteren bør alt være lukket.”*

Der er stadig fugtproblemer i våbenhuset.

Der var ikke noget kapel, så vidt vides, før 1951. Alligevel fortæller synsprotokollen i en fodnote for 1911 os, at kirkesanger og lærer i Tvislund Kjærulf Henriksen havde foræret kirken en messinglysestage til 8 lys, som fik sin plads i kapellet.

I 1904 kan vi læse i synsprotokollen, at det på provstesynet blev besluttet, at de tre piller ved ligporten skulle ommures.

Ligporte kender man helt tilbage fra 1500-tallet. Navnet ligport er gået i glemmebogen, men det er stadig sådan ved mange middelalderkirker, at der er en køreport og en fodgængerport mellem tre piller.

Begge porte var oprindeligt af træ. Pillerne ligner i deres form kirketårnet.

På toppen af pillerne anes den franske lilje, der i kristendommen symboliserer treenigheden.

De to af disse liljer findes i dag på pillerne ved Tvis kloster kirkegård.⁸

I 1990 blev kirkediget og pillerne sat i stand og vi må formode, at liljerne blev sat på toppen ved den lejlighed.⁹ Det er nok også det tidspunkt, lågen blev sat i.

Det var i 1917, at kirken fik sit harmonium, der fik plads ved siden af prædikestolen. Det kostede 80 kr., som blev fremskaffet ved frivillige gaver fra menigheden. Året efter kunne dåbsfadet hvile på en egetræskrans i døbefonten, sikkert også betalt af frivillig vej.

⁸ Liljen er egentlig en stiliseret iris. I kristendommen symboliserer den foruden treenigheden renhed og uskyld. Den er også jomfru Marias symbol. Da englen fortæller, hun skal føde Jesus, bærer han en lilje i sin hånd. Liljen er også symbol for spejderbevægelsen og et byvåben bl.a. for Odense.

⁹ På forsidebilledet af Jørgen Mejdahls bog om Tvis er samme billede, men uden liljer på toppen og uden låge.

Også høreapparaterne med de 6 ørestykker blev i 1920 betalt med frivillige gaver. Og to år efter fik kirken elektrisk lys. Mon ikke det også var via indsamlede midler?

I 1931 blev de tre lysekroner sat i stand for 300 kr. I 2010 lød regningen for istandsættelse af samme kroner på 9.363,00 kr.

Sådan så kirkepladsen ud i 1907. Købmanden overfor, hvor der stadig er købmand, hed Peder Jensen.

Vedtægt for kirkeejerne ved Tvis kirke

1912 blev et vigtigt år for kirkeejerne. Med den endelige vedtagelse af menighedsrådsloven ønskede kirkeejerne at stadfæste deres rettigheder – og pligter – overfor Tvis kirke. Det gjorde ejerne ved følgende vedtægt:

Underleguede Hartkornsejere i Tvis Sogn
erklære herved, at vi i Henhold til Lov af 15 Maj
1903 om Tiendens Afløsning ønske at bevare vor
Ejendomsret over Tvis Kirke og overlage denne
til fremtidig Vedligeholdelse, i hvilken Anled-
ning vi have indgaaet følgende Overenskomst.

1.

Eventuelt Underskud ved Kirkens Administration og Vedligeholdelse udredes af de kirketiendeplygtige Ejere i Forhold til deres Ejendommers Hartkorn.

2.

Kirkens Administration besørger af 2 Kirkeværger, af hvilke der hvert år afgaar en efter Tur og foretages Valg af Kirketiendeyderne ved almindeligt Flertal af det af de Stemmeberettigede afgivne Stemmer. Forud for Valget skal derom dette ske Bekendtgørelse med mindst 8 dages Varsel ved Kirkestævne eller paa anden brugelig Maade. Hver Kirketiendeyder har én Stemme.

3.

Eventuelt Overskud forbliver indestaaende i Stiftsmidlerne eller hvis Tilladelse til selv at forvalte Overskuddet kan faas, indsættes det i et solidt Pengeinstitut til Opsamling indtil store Reparationer eller lignende foreligger og nødvendiggør at Penge deraf hæves. Vi bemyndige derhos Kirkeværgerne Jens Lauritsen og Karl Uhre til paa vore Vegne at møde på det Møde der i henhold til Tiendelovens § 17 afholdes af Tiendekommissionen for der at afgive Erklæring om, at vi ønsker at bevare vor Ejendomsret til Tvis Kirke, samt at afgive nærværende Overenskomst.

Saaledes at være indgaaet bekræfter vi nedenfor med vore Underskrifter udfor vore respektive Ejendomme:

Niels Christian Nørgaard, Tvislund
Jens Kristian Henriksen, Tvislund (Søndergård)
Otto Østerholm Hansen, Tvislund (Østergård)
Peder Marinus Nielsen, Brejnholt (Vester B.)
Karl Knudsen, Uhregaard
Peder Jensen, Haurids
Anders Sørensen, Majgaard
Niels Nielsen Lund, Munkbro
Jacob Jacobsen (Halgaard), Halgaard (Nørre Halgård)
Jens Andreas Thomsen, Munkbro
Jens Kristian Hansen, Smedegaard
Christen Davidsen, Smedegaard ((Toustrup)
Niels Peder Laursen, Gjedbo (Vester Høvids)
Niels Peder Jensen, Haurids.(Sønder Morre)
Marinus Nielsen, Skautrup
Didrik Mogensen, Munkbro (Skærpendal?)
Iver Jersild Iversen, Skautrup (Nedre S.)
Jens Christian Jensen, Tvislund (Løghøj)
Christen Henriksen, Munkbro (Stokvad)
Laurits Nielsen, St.Gedbo
Anders Laursen, St.Gedbo

Didrik Didriksen Grønbæk, Munkbro(*Grønbæk*)
Jens Jensen, Haurids
Søren Andersen, Halgaard (*Vester H.*)
Knud Spaabæk Poulsen, Overgård og Moidal
Niels Pedersen, Høvids m.fl. (*Sønder Høvids*)
Niels Peter Laursen, Høvids (*Vester H*)
Iver Mikkelsen, Haurids (*Morre*)
Jens Laursen, Høvids
Jens Chr. Pedersen, Hingbjerg
Peder Chr. Andersen, Tvislund (*Nygård*)
Søren Henriksen, Tvislund (*Hedegård*)
Søren Lund Sørensen, Tvislund (*Søndergård*)
Johan Svendsen, Tvislund (*Østerlund*)
A Sevelsted Andesen, St. Soels og Lille Soels
A Sevelsted Andersen, Munkbro
Niels Bjerre Dideriksen, Munkbro (*Vester Grønbæk*)
Jens Laursen Sandfær, Halgaard (*Sønder H.*)

38 gårdejere er altså kirkeejere.¹⁰

Kirkeværgerne blev valgt ”*efter lovmæssig Bekendtgørelse i Holstebro Dagblad*”, den ene fra østre sogn, den anden fra vester sogn.

Ribe stiftsøvrighed tager denne vedtægt til behagelig efterretning:

---

¹⁰ Hver gård har flere matrikler og disse matrikler bliver udstykket til mindre gårde/husmandsbrug. Navnene i parentes er navnet på en sådan udstykning og findes i dag.

1041

Ribe Stiftsprovstighed den 19 Oktober 1912. U. J. N. 224/1909

Det meddeles herved højrædig til behagelig
Efterretning, at den mellem en Del af Tjendeydere i Tvis Sogn indgaaede Overenskomst om at bevare Ejendomsretten til Tvis Kirke er færdig den 19 April 2. A., og at Forholdet altsaa nu er endelig ordnet saaledes, at Tvis Kirke og Afløsningssummen for Sognets Kirketjende i Henhold til bemeldte Overenskomst yes af en Del af Sognets Tjendeydere.

I det Overenskomsten vedlægges, anmodes Deres Højrædighed om at foranstaltes, at den indføres i Kirkens Protokol, og at den snarest muligt derefter tilbagesendes hertil.

Bock.

Til Højrædige
Hr. Provst Petersen R. 14 Dby.

Der gik altså 12 år, inden denne vedtægt for alvor blev gældende.

Det årlige kirkesyn for 1924 blev foretaget af "Menighedsrådets Formand Gaardejer Otto Østerholm Hansen og Husmand Murermester Jens Østergaard"¹¹, som Bygnings-sagkyndig, Kirkevægerne Gaardejer Anders Sørensen og Jens Andreas Jensen."

¹¹ Jens Østergaard var gift med Else Østergaard, der var bidragyder til Jørgen Mejdahls bog om Tvis. Jens Østergaard var født på Østergaard i Tvis.

Provstens tilsynsførende afløstes af de to lokale kirkeværger, samt en eller to fra menighedsrådet og en lokal bygningsagkyndig. Provsten deltager derefter kun hvert andet år i synet mod tidligere hvert år. I dag er der provstesyn hvert tredje år.

I Tvis menighedsråds arkiver findes som nævnt en lille tynd bog, som i tiden 1923-1952 var kirkeværgernes protokol. Efter 1952, hvor kirken overgår til selveje og kirkeværgernes funktion overgår til menighedsrådet, bliver den lille bog kirkeudvalgets protokol. ”Forhandlingsprotokol for Tvis kirke” hed protokollen oprindeligt. Forhandlingsprotokol blev i 1953 streget over, så der i stedet står ”Kirkeudvalget for Tvis sogn.”

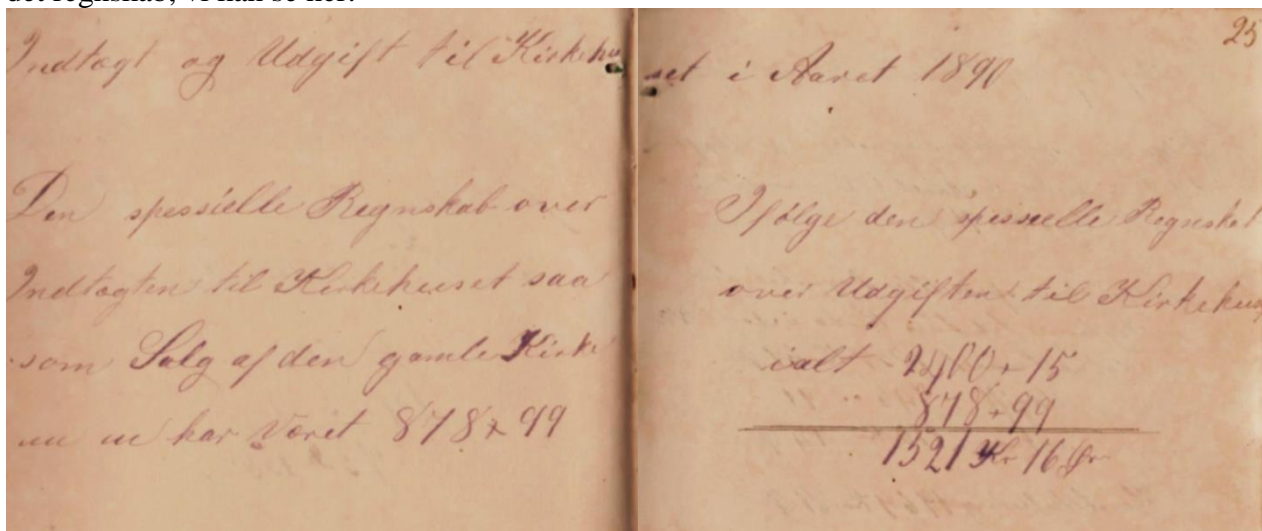
Kirkeværgernes opgaver var bl.a. at varetage kirkens og kirkehusets interesser.

Kirkeværgerne og Kirkehuset.

I de skrivelser, der findes i Liber Daticus fra ministerium og stift angående opførelsen af den nye kirke med kirkegård, nævnes der ikke noget kirkehus. Ej heller nævner synsprotokollen noget om, at der skulle bygges et kirkehus. Ifølge Jørgen Mejdahl i bogen om Tvis skulle kirkehuset være bygget og beboet allerede i 1887.

Men i Liber Daticus findes en skrivelse fra ministeriet 30. oktober 1888, hvor punkt 1 fortæller, at staten ikke vil overtage et lån på 16.000 til Tvis kirkes opførelse. Punkt 2 fortæller os, at ifølge skrivelse fra ministeriet 24. oktober 1888 tillades det at sælge den gamle Tvis kirke ved auktion og anvende beløbet til opførelse af et hus i nærheden af den nye kirke.

I Liber Daticus kan vi læse, at kirkeværgerne i 1890 har indsendt en ansøgning til kultusministeriet via provsten om at måtte stifte et lån på 1600 kr. til dækning af udgifter til byggeriet af kirkehuset. Provsten svarer 14. april 1890, at der må indsendes regnskab over salget af den gamle kirke. Det er det regnskab, vi kan se her:

I en skrivelse fra biskoppen dateret 19. maj 1890 angående det nye kirkehus med stald ved Tvis kirke præciserer biskoppen: ”I Anledning af indsendte Regnskab over samme Hus, ifølge nævnte Skrivelse skal der foretages Syn over Kirkehuset ved det forestaaende Provstesyn og i Henhold til Ministeriets Resolution af 24. Oktober 1888 ønskes en Erklæring fra Kirkeejerne gaaende ud paa, at disse vil overtage Husets Vedligeholdelse efter Synslovens Forskrifter.”

Indtægterne fra salget af kirken var ikke nok til at dække udgifterne ved opførelsen af kirkehuset. I september 1890 ankom fra ministeriet gennem provsten flg. skrivelse:

Ministeriet har ”intet at indvende imod at et nyopført Hus ved Tvis Kirke stilles ind under Provstesynets Kontrol paa Vilkaar, at der forholdes Kirkeejerne Ret til eventuelt at nægte andre Adgang til at benytte samme, og med hensyn til Optagelse af et Laan paa 1600 kr. til Dækning af Udgifter ved Husets opførelse bemærkes, at saafremt Laantageren forlange Stiftsøvrighedens bemyndigelse vil denne blive givet, naar Ansøgning derom indgives.

Hvorvidt der blev søgt om et lån på 1600 kr. vides ikke.

Med loven i hånd kunne kirkeejerne derfor frakende bl.a. gårdmanden på Tvis kloster retten til at bruge kirkehuset, da han ikke havde betalt til vedligeholdelsen.¹²

Og så følger der i Liber Daticus en anmodning fra ministeriet om forbøn i kirken for hendes kongelige højhed kronprinsessen i anledning af hendes forventede nedkomst. Kronprinsen var den senere Frederik VIII og kronprinsessen hed Louise. De fik en datter Dagmar, der blev det 8. og sidste barn.

På næste side i synsprotokollen finder vi regnskabet over indtægter for Tvis kirke og kirkehus 1890. Udgifterne til Tvis kirke dette år har været på 946,91 kr. Indtægterne på 1054 kr. For kirkehuset har indtægterne været 60 kr. og udgifterne 55 kr. og 5 øre. Indtægterne har været indtægt for lejligheden i huset og måske allerede dengang fra mejeriet som betaling for leje af stalden. De følgende år ses regnskab for både kirke og kirkehus, men uden at være specificeret ud.

Hvordan indretningen af kirkehuset var, kan vi stykke sammen ud fra synsprotokollen, kirkeværgernes protokol og menighedsrådets protokol.

Der har været en mindre bolig, som bl.a. nogle af de skiftende gravere tog bolig i, men også andre havde lejemaal.

Derudover har der været et mødelokale, hvor kirkeværger og menighedsrådet har kunnet holde møder, ligesom også kirkestævner blev holdt i dette lokale.

Og der var ifølge synsprotokollen et rum til præstens omklædning.

I 1890 fremgår det af synsprotokollen, at der var et aftrædelsessted til præsten og de, der brugte stalden. Det var jo rart nok, at der var det!

Derudover var der så stald til de heste, hvis ejere havde ærinde på mejeriet.

---

¹² Se Tvis kirke 1886-2011 s. 6

Et af de meget få billeder af kirkehuset med de to skorstene og med stalden. Vi kan se brugsforeningen på venstre side og i forgrunden skorstenen på mejeriet. Bag kirkehuset ses foderstofforeningens nyopførte pakhus. Gården bagerst i billedet er Skovboligen, som Børge Pedersen overtog efter sin plejefar Christian Andersen. Det var herfra, jorden til kirkegården blev købt i hhv. 1930 og 48. Den lave bygning på Hovedgaden er vandværket.¹³

Hvad fremgår så af kirkeværgernes protokol angående kirkehuset?

På første side i protokollen kan læses, at kirkeejerne sammenkaldte til møde i Samlingshuset fredag 21. december 1923 i anledning af lejens udløb af kirkehuset 1. maj 1924. Hvem lejede sig ind? Det kunne være lejeren af lejligheden i kirkehuset, som kirkeværgerne sørgede for blev lejet ud. Mere sandsynligt angik mødet om lejens udløb mejeriets leje af staldplads. Det fremgår af referatet fra mejerigeneralforsamlingen 1925. På denne blev det vedtaget, at mejeriet lejede staldplads til mælkekuskenes heste i den nye kirkestald fra 1. maj 1924 til 1. maj 1939 for en sum af 1500 kr., som skulle betales kontant. I 1923.

Ordningen fortsatte efter 1939, dog med den ændring, at der blev betalt 100 kr. årligt.

---

¹³ Billedet er et af de gamle fotos fra flyfirmaer, der tog billeder bl.a. af gårde i Tvis i 1940'erne og 50'erne. Det kongelige bibliotek har lagt dem ud på nettet.

På mødet i 1923 ”valgtes tre Mænd, til sammen med Kirkeværgerne at arbejde videre for Sagen ang. Kirkehusets Udvidelse eller Istandsættelse.” Menighedsrådsmedlemmerne Jakob Halgaard, Peder Sønderby og Otto Østerholm Hansen blev valgt og besluttede sammen med kirkeværgerne Anders Sørensen (Majgaard) og Jens Andreas Jensen (Morre) at udvide kirkehusets stald til at kunne rumme 17 spand heste og 2 W.C’er.

Opgaven blev overdraget til tømrermester Jens Chr. Overgaard, Tvis stationsby. Han blev pålagt at levere stalden fiks og færdig ”i Henhold til Tegning og Kondiktionen, samtidig levere nyt Gulv til Soveværelse i Kirkehuset. For en samlet sum af 3850 kr.”

Om kirkeejerne nu havde lejet et stykke jord af Chr. Andersen, Skovboligen for at kunne udvide stalden, eller om han blot havde indvilget i, at der kunne bygges på hans jord, fremgår ikke. Men i 1926, da stalden for længst er taget i brug, afholdtes der møde i kirkehuset, hvor man besluttede at købe det stykke jord af Chr. Andersen, som stalden var bygget på, samt et stykke jord udenom stalden. Det kostede kirkeejerne 100 kr.

I 1935 fik Tvis stationsby eget vandværk. I den anledning blev det vedtaget at indlægge en vandhane ved Tvis kirke og en lejhane i Kirkehuset, men uden solidarisk ansvar (!)
Nu hedder kirkeværgerne Laurits Uhre og Jens Laursen.

Så står der i kirkeværgernes protokol ikke mere om kirkehuset. I synsprotokollen kan vi læse med købmand og menighedsrådsmedlem Niels Sørensens sirlige skrift, at der i 1955 er nogle reparationer på kirkehuset og stalden. Bl.a. skal dækslet over skærnkulen repareres og delvis fornyes. Det anslås ville koste 50 kr.

Igen i synsprotokollen for 1963 har pastor Andersen skrevet, at der var ekstraordinært syn over ”det Tvis menighed tilhørende kirkehus.” Huset blev bedømt som værende i en sådan forfatning, at det ikke egnede sig til beboelse. Og da det ville kræve en omfattende restaurering, som formentlig ville andrage en betydelig sum, finder menighedsrådet og provstiudvalget og den bygningsagkyndige tømrermester Bennedsgaard, Ulfborg det tilrådeligt at rive huset ned og bygge nyt.

Det blev så det hus, som de fremtidige gravere boede i og med plads til graverens redskaber og voksende maskinpark i den ene ende. Da graveren fik bil, måtte han tillige bruge redskabsrummet som garage.

I mange år blev huset fortsat kaldt kirkehuset, senere hen blev navnet graverboligen.

Graverboligen blev revet ned i 2013 og graveren flyttede i egen bolig. Nu er der så for 3. gang på samme sted et kirkehus med plads til graverfaciliteter med hele maskinparken, kordegnekantor, mødelokaler, konfirmandstue. Men det er en ny historie.

Kirkeværgerne og kirkegårdene

Den gamle kirkegård ved klosteret blev indviet i 1698, da det forhenværende ridehus blev taget i brug som kirke. Før den tid blev Tvis sogns døde begravet på Nr. Felding kirkegård. Den første begravelse på klosterkirkegården fandt sted 16. søndag efter Trinitatis 1698. Det var Anders Ures søn Jens på 3 år. Måske har navnet Ure forbindelse med den senere Uhre på Uhregård i Mejdal.

Den nye kirkegård blev taget i brug samtidig med kirken i 1887. På foranledning af provst eller præst- de tituleredes begge med Deres Velærværdighed-sendes en skrivelse fra provst Bluhme til provst/præst 3.december 1887: *"I tjenstligt Gjensvar paa Deres Velærværdigheds Forespørgsel af 28. f.M. angaaende den gamle og den nye Kirkegaard i Tvis Sogn, skal jeg hermed meddele, at der for Fremtiden ikke mere maa jordes noget Lig på den gamle Kirkegaard..... samt at den gamle Kirkegaard skal fredes i de næste 20 år."*

Indtil de lokale kirkeværgere i Tvis i 1923 fik hele ansvaret for bl.a. syn, hører vi ikke meget om kirkegården. Gravene blev gravet enten af private eller for betaling af graveren og vedligeholdelsen af gravene påhvilede de pårørende. Gravstederne og kirkegården som sådan blev ikke gjort meget ud af.

I kirkeværgernes protokol fra 1923 kan vi læse, at kirkeværgerne i 1924 besluttede, at ringeren, når han udførte gravning for private, ikke kunne ulykkesforsikres.

I protokollen står følgende underlige passus i 1927: *"til Erindring indføres den gl. Regel, at der kun kan faas Jord paa Kirkegaarden til to Grave, Mand og Hustru"*. Hvad det er for en regel, er et godt spørgsmål. Sådan har det i hvert fald aldrig været på Tvis kirkegård.

Det var derimod dengang almindeligt at købe et gravsted, der kunne rumme en større slægt. Man rejste ikke så langt væk, så det var naturligt at blive begravet i et familiegravsted. Det finder vi da også på Tvis kirkegård, som f.eks. slægten Østergaards gravsted, som kan findes vest for kirken. Der ligger 11 personer begravet. Det var i dette område, at de første begravelser fandt sted. Den første, der blev begravet i gravstedet var Ane Kirstine Jensen f. i Nørre Halgaard 1854 og død 1893 som blot 39-årig i Østergaard Tvislund.

Hvorvidt den førømtalte fredning af den gamle kirkegård straks blev taget til efterretning, kan vi tvivle om. Jørgen Mej Dahl fortæller, at indtil 1918 blev kirkegården brugt til græsning for kreaturer.¹⁴

Det år havde formanden for menighedsrådet sendt en ansøgning på menighedsrådets vegne til Tvis sogneråd om en bevilling af kommunens pengemidler til istandsættelse og vedligeholdelse af Tvis gamle kirkeplads og kirkegård.

Sogneråd og menighedsråd enedes om at indhegne og istandsætte kirkegården, så der udover almindelig vedligeholdelse ikke måtte foretages ændringer uden Nationalmuseets tilladelse.

I menighedsrådets protokol for møderne i 1918 kan læses, at menighedsrådsmedlemmerne Jakob Halgaard og Peder Sønderby sammen med to medlemmer af sognerådet skulle sørge for, at denne istandsættelse fandt sted.

Hvem der passede den gamle kirkegård indtil 1931 vides ikke, måske lejeren i kirkehuset. I årene 1937 og 38 var det Marinus Nielsen, Mejdal, der for en sum af 50 kr. passede kirkegården, fortæller kirkeværgernes protokol.

Efter lovmæssig bekendtgørelse i Holstebro Dagblad afholdtes et kirkeejermøde 18. september 1931, hvor det blev drøftet, om den gamle kirkegård skulle ind under Tvis kirkes vedligeholdelsespligt. Det blev enstemmigt vedtaget og der sendtes en ansøgning til ministeriet.

24. oktober 1931 skriver Andreas Lauritsen i kirkeværgernes protokol svaret fra ministeriet: *Dags Dato modtaget Meddelelse fra Kirkeministeriet: "Afen Sagen vedlagt Erklæring fremgaar derhos, at Ejerne af Sognets Kirketiende paa et den 18. September afholdt Møde eenstemmigt har vedtaget at indgaa paa at den gamle Kirkegaard inddrages under Tvis Kirke med Forpligtelse for denne til at sørge for Kirkegaardens fremtidige Vedligeholdelse.*

¹⁴ Ang. den gamle kirkegårds forfald og genrejsning se Tvis sogn- og dens beboere s.32

I Anledning deraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet herved approberer at Ejerne af Tvis Sogns Kirketiende fremtidig overtager Forpligtelsen til at vedligeholde ogsaa den gamle Kirkegaard, forsaavidt saadan Forpligtelse ikke i Forvejen har paahvilet disse, saaledes at Provstesynet i Fremtiden vil have at syne Kirkegaarden sammen med Kirken.”

P.M.V. V. Holbøl

Ved privat indsamlede bidrag blev kirkegården indhegnet med en mur mod nord og øst, et hegn mod syd og vest. Der blev anlagt gange og den gamle kirkeplads gjort ryddelig og besået med græs. Graveren ved Tvis kirke fik opgaven med at holde kirkegården. En ordning, der er fortsat lige siden og med et årligt menighedsrådssyn på denne.

Den nye kirkegård ved Tvis kirke er med jævne mellemrum blevet udvidet og reguleret. Første gang vi hører om det, er i 1926, hvor kirkegården udvides i øst indtil skellet. Kirkegården blev samtidig reguleret og det arbejde blev overdraget til P.Jensen i kirkehuset.

Også i 1930 blev der søgt om udvidelse af kirkegården: *”Der blev foretaget en Ansøgning til Kirkeministeriet af Kirkeværgerne gaaende ud paa at maatte bortsælge Kirkehusets gamle Have og til Udvidelse af Kirkegaarden at maatte indkøbe 1 td. Land mod Øst.”*

Menighedsrådet tog følgende stilling hertil:

”Selv om Menighedsraadet ikke anser en Kirkegaardsudvidelse i ansøgte Retning for særlig paakrævet, vil man alligevel tiltræde nærværende Andragende imod at tage det Forbehold at Parcel II (Kirkehusets Have) skal udbydes til offentligt Salg”. Sådan står der at læse i menighedsrådets protokol.

Dette svarer til, hvad der står i kirkeværgernes protokol. Her står:.. *efter Lovmæssig Bekendtgørelse i Holstebro Dagblad 21.11.1929, hvor det vedtages at søge om tilladelse til at sælge to Byggerunde og for den Sum købe Jord til Kirkegaardsudvidelse.*

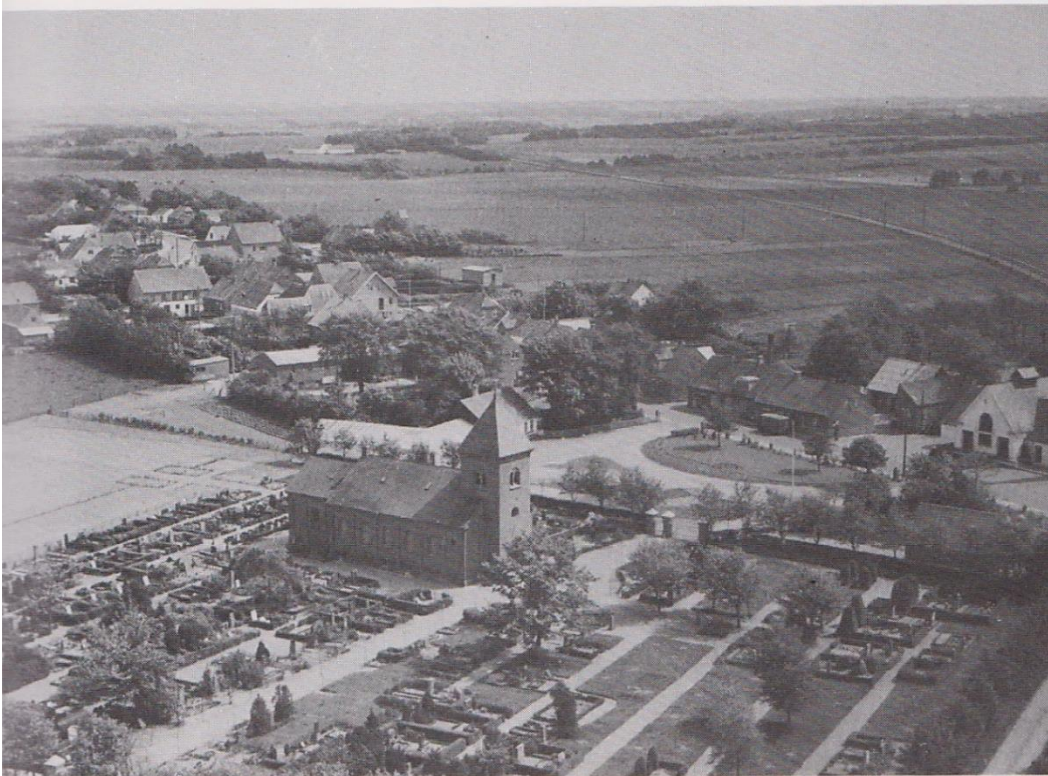
Meningen er den samme. Grunden skulle udbydes til offentligt salg. Kirkehusets gamle have blev solgt, men aldrig bebygget. Det er lidt uklart, hvad der skete med den grund. Vi kan gætte på, at Chr. Andersen i Skovboligen, har købt den, da den grænser op til hans jorder og senere har han sandsynligvis solgt det stykke til brugsforeningen, der igen solgte til HAG, da de opførte Tvis Foderstof i 1952, som nok igen solgte til brugsforeningen. I 1985 ved vi fra den lejekontrakt, menighedsrådet indgik med brugsforeningen, at menighedsrådet først lejede matr. 1 dg Lauralyst af brugsforeningen til oplagsplads for grus, planter og andet materiale til brug på kirkegården og senere hen købte det for 30.000 kr. Det kan næsten ikke være andet end kirkehusets gamle have.

Referatet for menighedsrådsmødet i 1929 fortæller, at det i samråd med kirkeværgerne besluttedes at lave en indhegning af kirkegården ud mod kirkepladsen. Her fremgår det, at den udgift bestrides af kirkekassen. Det kan være svært at hitte rede i, hvem der beslutter og hvem der betaler – kirkeejerne eller menighedsrådet?

Et par år senere blev kirkepladsen forskønnet med et anlæg i vestre side af pladsen. Der blev en afslutning på kirkegårdspladsen ud mod vejen i form af en række piller, hvorpå der hvilede en ankerkæde. Der blev lavet to indkørsler til kirkegården, den ene fra Hovedgaden, den anden fra det nuværende Skolevænget. Fra den ene indkørsel blev der anlagt en gruset vej op mod kirkegårdslågen. Det kostede 700 kr. at lave denne forskønnelse.

Kirkepladsen havde et halvmåneformet anlæg. I både synsprotokollen og kirkeværgernes protokol står, at der var tale om en stor græsplæne med to bede, beplantet med roser. Dette anlæg blev udvidet med 10 alen i 1932. Selve stykket, halvmånen, var beplantet med rødtjørn og en alle af lindetræer blev ført fra de to piller ud mod vejen op til kirkegårdens indgang.

Billedet er fra 1954. Kirkehuset anes bag kirken. På det tidspunkt var kirkegården udvidet yderligere mod øst, men ikke taget i brug. Det halvmåneformede anlæg er der stadig. Kirken er ny restaureret og vinduerne på nordsiden muret til. Kirkegården grænser op til Børge Pedersens marker. Hingebjergvej er ikke ført igennem til hovedgaden.¹⁵

Provstesyndet 1941 har noteret, at der inden næste provstesynd skal foreligge et kirkegårdskort med gennemløbende nummerering af kistepladser og en dertil svarende protokol. Dette skulle kirkeværgerne sørge for. En sådan protokol bruges stadig, men er nu digitaliseret.

Fra 1946 er kirkeværgernes protokol tavs.

Liber Daticus bliver fra 1955 ikke længere ajourført med hensyn til ministerielle breve og cirkulærer. Teknikken har holdt sit indtog. På det tidspunkt må ministerielle breve og skrivelser fra provst og biskop for længst være skrevet på skrivemaskine og det overflødig gør Liber Daticus. Hvilket fremskridt for præsten, at han ikke længere behøver at skrive alle breve af. Tilbage bliver menighedsrådets beslutningsprotokol og synsprotokollen.

Vi ved fra synsprotokollen, at der ved provstesyndet i 1947 blev henstillet, at menighedsrådet i tide sikrer sig jord øst for kirkegården med fremtidig udvidelse for øje.¹⁶ Dette provstesynd er underskrevet af Aksel Henriksen, den ene af de to sidste kirkeværgere for kirkeejerne. Fra menighedsrådets protokol ved vi, at det blev menighedsrådets kirkeværgere Jens Morre og Jens Halgaard, der skulle forhandle med ejeren, Børge Pedersen, Skovboligen, om den halve tønde land

---

¹⁵ Ifølge Jørgen Mejdahl Tvis bogen s. 95

¹⁶ På billedet af kirkehuset s. 19 kan man se det stykke ud mod Hingebjergvej, som kirkegården blev udvidet med.

jord, som menighedsrådet gerne ville købe. Det gik i orden, men stiftsøvrigheden skulle spørges og stiftsøvrigheden ville have en udtalelse fra kredslogen.

Svaret fra kredslogen findes i Tvis menighedsråds arkiv, hvor hele korrespondancen findes:

KREDSLÆGEN

I HOLSTEBRO LÆGEKREDS

Holstebro, den 9 /12 19 48

Sag angaaende udvidelse af Tvis kirkegaard.

Af Tvis sogns menighedsraad er jeg ved dets formand til oplysning for kirkeministeriet anmodet om en udtalelse angaaende, hvorvidt et bestemt jordareal kan anses for egnet til udvidelse af Tvis kirkegaard.

Med sagens akter følger bl.a. et kort, der viser det omhandlede jordareals beliggenhed i forhold til den hidt^{di}ge kirkegaard.

Saaledes foranlediget har jeg d. 4/ds. sammen med et medlem af menighedsraadet besigtiget det omhandlede jordareal og skal herefter udtale :

Det paagældende stykke jord ligger - som tegningen viser - umiddelbart øst for den hidt^{di}ge kirkegaard. Mod nord grænser det op til et stykke jord, der for tiden anvendes til pelsdyrfarm, mod syd til et ubebygget areal, der senere agtes bebygget af brugsforeningen i Tvis, og mod øst til en mark.

Arealet ligger relativt højt og er gennemgaaende plant. - Jorden er meget let muldjord.

Grundvandet skal ligge forholdsvist dybt, formentlig i ca 3-4 meters dybde. Der vides intet sikkert om grundvandets bevægelsesretning paa stedet, men det formenes at bevæge sig i retning fra nord-øst mod sydvest.

Bebyggelsen i Tvis by ligger i det væsentlige syd for jordstykket, i mindre grad x vest og øst for. Alle nærliggende ejendomme har indlagt vand fra et vandværk (~~intet~~ interessentselskab), der indvinder vandet fra en boring. Boringen ligger ca 150 m. øst for det omhandlede jordstykkets østlige grænse. Der skal ikke være fastsat nøjer regler for vandværkets vandindvindingsret.

Den nærmeste brønd ligger kun ca 5 m. fra sydgrænsen af den nuværende kirkegaard, men ca 50 m. fra det areal, der nu tænkes inddraget. Denne brønd anvendes dog kun til vanding af heste, især de kirkesøgendes. Ved et parcelhus, der ligger ca 75 m. fra det omhandlede areal, findes en drikkevandsbrønd. Nævnte hus har dog ogsaa indlagt vandværksvand, og brønden bruges vist mest til havevanding.

Da den nuværende kirkegaard endnu ikke er fuldt udnyttet, og da der for tiden kun er

Ribe Stift
9 Nr. 188 - 1 / 48

et behov for 15-20 begravelsespladser aarlig og nogen større expansion af sognet befolkningstal ikke synes at være forestaaende, vil det omhandlede areal formentlig kunne dække behovet i de første aarhundreder.

Under henvisning til foranstaaende skal man herfra udtale, at paagældende areal maa anses for velegnet til begravelsesplads.

Til
formanden for Tvis menighedsraad.

Efterfølgende kommer der svar fra kirkeministeriet, at ministeriet bifalder, "at menighedsrådet til brug ved en senere udvidelse af Tvis kirkegård erhverver for en pris af 50 øre pr.m² et 4462 m² stort areal, betegnet som parcel 3 af matr. nr. 1b, Tvis sogn, som er beliggende øst for den nuværende kirkegård.

Ministeriet har derhos intet at indvende imod, at udgiften ved arealets erhvervelse afholdes af de som følge af den ekstraordinære formueopgørelse pr. 23. juli 1945 efterbetalte kirkelige skatter for Tvis sogn i det omfang disse strækker til.

I overensstemmelse med en af sundhedsstyrelsen i sagen afgiven erklæring skal man henstille, at den 5 m syd for den nuværende kirkegård værende brønd mærkes med et skilt med pålydende: "Vandet må ikke bruges til drikkevand for mennesker".

Hvad lå der i de forskellige verdenshjørner, som kredslægen nævner? Også det finder vi svar på i menighedsrådets arkiv:

jh.

KIRKEMINISTERIET.

Journal No. 4 x. 1919

København, d. 26. marts 1949

(Bedes anført i Skrivelser
denne Sag vedrørende).

Ifølge derom modtagen underretning har landbrugsministeriet den 18. marts 1949 tilskrevet landinspektør Stampe-Danielsen, Holstebro således:

"Ministeriet har under d.d. approberet udstykningen af de under Børge Pedersens landbrugsejendom hørende jorder matr.nr.1^b Lavralyst Hovedgård, Tvis sogn, med

her tkorn

Otd.3sk.0fk.2¹alb.

således:

matr.nr.1 ^b	matr.nr.1b udgør i forening med matr.nr.1a Havris m.m. et landbrug Kl.IV Børge Pedersen	0 - 2 - 2 - 2 ¹ -
- - 1 ^{ef}	R. Norre	0 - 0 - 0 - 0 ¹ -
- - 1 ^{eg}	Tvis menighedsråd (til udvidelse af kirkegården)	0 - 0 - 1 - 1 -
- - 1 ^{eh}	Tvis brugsforening	0 - 0 - 0 - 0 ² -
- - 1 ^{ei}	Lars Nielsen	0 - 0 - 0 - 0 ¹ -

Hvilket tjenstlig meldes til efterretning for hr. landinspektøren på ejerens vegne.

Det tilføjes, at parcellen matr.nr.1^{eg} vil blive indlagt under kirkegården, og hartkornet ført til afgang i matriklen, når der hertil indsendes oplysning om, at arealet er indhegnet under kirkegården, således at det kan tages i brug som begravningsplads, og når der hertil indsendes en attest fra dommeren i Herning om, at der ikke af hensyn til påhvillende hæftelser er noget til hindring for, at matr.nr.1^{eg} udgår af matriklen."

Hvilket herved meddeles hr. stiftamtmanden og Deres Højrerwaardighed til efterretning og videre bekendtgørelse i forbindelse med skrivelse herfra af 14. februar 1949.

P.M.V.

E.B.

Rogert Norre, Tvis drev en pelsdyrfarm på den ene matrikel. Lars Nielsen, eller Lars Vejmand, eller Lars "Gjærbo", som han også kaldtes, havde et mindre hus lige bag slagterens¹⁷ udhus på det nuværende Egevænget. Han var bror til Lauge Nielsen, der havde St. Gedbo.¹⁸

Købet bliver altså godkendt og følgende bekendtgørelse slås op 21. april 1949" *på dertil egnede steder i Tvis stationsby:*

"Den til Tvis Kirkegaard indkøbte Jord – stor 11000 Alen (6 skp. Land) udbydes til Leje fra nu indtil 1.november. Stykket vil omgående blive indhegnet. Henvendelse må ske til Uddeler Mikkelsen eller Købmand Niels Sørensen senest 26.April".¹⁹

Da det ikke skulle bruges til kirkegård lige nu, kunne en landmand lige så godt dyrke sin jord på stykket.

Også præstegårdskonsulent Diderik Villemoes skulle udtale sig om dette stykke jord:

---

¹⁷ Slagteren havde forretning Hovedgaden 9

¹⁸ Oplysningerne om Lars Nielsen kommer fra Søren Henriksen, opvokset i Hedegård

¹⁹ Læg mærke til retskrivningen. Ministeriets breve er med den nye retskrivning fra 1948, mens Tvis protokoller holder sig til den gamle.

DIDERIK VILLEMØES
TELEFON 6 HJERM
Præstegaardskonsulent.

Villemoesgaard, Hjerm, den/ 30. Dec. 1948.

Vedr. Køb af Jord til Udvidelse af Tvis Kirkegaard.

Under Henviſning til Stiftsøvrighedens Skrivelse Nr.188, 1/ 48 af 21. Dec. d. A. ſkal jeg fremsætte følgende:

Den 28. ds. var jeg i Tvis og blev foreviſt det paagældende Jordſtykke af Menighedsraadets Formand og een af Kirkeværgerne.

Begravelsespladserne paa den nuværende Kirkegaard er endnu ikke fuldt udnyttede, men da Ejeren af den tilliggende Parcel vil have ſolgt, mener jeg det er rigtig af Menighedsraadet at ſikre ſig Jorden til fremtidig Udvidelse af Kirkegaarden. Det maa formodes, den ellers bliver ſolgt til Bebyggelse og udstykket i mindre Grunde, det er ſaa afgjort den til Kirkegaardsudvidelse bedſt egnede og bedſt beliggende Jord.

Købesummen er 50 Øre pr Kvadratalen. Køber og sælger deler ſamtlige Papiromkostninger og Udgifter ved Handelen. Købet er aftalt under Forbehold af Myndighedernes Tilladelse. Med Hensyn til Fremſkaffelse af Købesummen, da har Formueopgørelsen pr 23/7 45 ikke givet ſaa meget i Kirkekassen, ſom ventet, men man mener at have en ſaa ſtor Overførsel til næſte Aar, at Købesummen kan udredes uden Laan udefra. Hvis Tilladelse til Købet gives, er det Meningeſtraks at indhegne Arealet med Læhegn og der bliver lagt den Servitut paa Naboparcellen mod Øſt, at der ſkal ligge en 2 Alen bred Gangsti langs Kirkegaarden.

Jeg finder Prisen rimelig og anbefaler, at Tilladelse til Køb gives.

Erbødigſt

Diderik Villemoes
Præstegaardskonsulent

Til
Stiftsøvrigheden,

Ribe.

Ribe Stift

I forbindelse med udvidelsen 1948 blev havearkitekten C. Walbjørn Christensen, Holstebro med telefonnummeret 229 kontaktet. Arkitekten udarbejdede et større kort over kirkegården, som den ville se ud efter udvidelsen mod øst.

Der ville blive plads til 404 gravsteder på den nye del. De to indgange er bevaret. Hovedindgangen er naturligt nok fra Hovedgaden.

I menighedsrådets arkiv ligger en skrivelse fra kirkeministeriet, sendt via Ribe stiftsøvrighed 25. september 1951, som er en erklæring om, at det nye stykke til brug for begravelser er et fredet område:

"Ministeriet har d.d. tilskrevet fredningsnævnet for Ringkøbing Amtsrådsreds, Dommerkontoret, Holstebro, således:

"Ved hoslagt at tilbagesende det med fredningsnævnets skrivelse af 4. april 1951 (31/kf) hertil indsendte fredningstilbud vedrørende fredning af den Tvis kirke tilhørende ejendom matr. nr. 1 eg Lauralyst hovedgård, Tvis sogn, beliggende øst for Tvis kirkegård, skal man meddele, at ministeriet intet finder at erindre imod, at fredningstilbudet tinglyses som servitutstiftende på nævnte ejendom.

Fredningstilbudet er dags dato forsynet med ministeriets tiltrædelsespåtegning.

I alt to bilag følger hoslagt tilbage.

Hvilket herved meddeles til efterretning og videre bekendtgørelse, idet der henvises til stiftsøvrighedens erklæring af 4.juni 1951(d.188-1/51)."

På bagsiden har provst Carl Christiansen underskrevet: *"Fremsendes tjenstligt til Tvis Menighedsråd til efterretning."*

Skrivelsen er stemplet af Ribe stift, underskrevet med blæk af biskop Lindegaard, stemplet med provstens stempel, men er en genpart, hvilket ses af, at det er tyndt gennemslagspapir. Derfor er det alligevel en officiel skrivelse. Men på bagsiden har menighedsrådet noteret med navn og dato, hvem og hvornår menighedsrådsmedlemmerne har læst dette.

Og da skrivelsen nu alligevel var sendt rundt til alle medlemmer, kunne man da lige så godt på bagsiden notere, understreget med rødt, at der var menighedsrådsmøde i brugsforeningen tirsdag 30.oktober kl. 20 med fordeling af høstoffer!

Det nye stykke jord blev sået til med græs. Der var et farligt vejsving udenfor kirkegårdens nordvestlige hjørne, der forbedredes ved, at et mindre stykke af kirkegårdens nordvestlige hjørne blev afgivet til vejen.

Hvornår indgangen til kirkegården fra Skolevænget er sløjfet, vides ikke, men senest i 1967, da plejehjemmet blev bygget netop der, hvor indgangen havde været.

Kirkegården efter 1952

På menighedsrådsmødet 30.oktober 1951 blev der udover fordelingen af høstoffer besluttet på menighedsrådets regning – altså ikke kirkeejernes- at anskaffe to prøvesalmebøger.

Og dermed var kirkeejernes rolle udspillet. Menighedsrådet har siden 1952 haft hele ansvaret for kirke og kirkegård:²⁰ *"Kirkegården ejes af Tvis kirke og bestyres af Tvis menighedsråd",* står der i vedtægten for Tvis kirke, *"tilsynet med driften påhviler kirkeværgen i overensstemmelse med reglerne i Vedtægt for kirkeværgen."*

Da kirkeværgen, udpeget af menighedsrådet, overtog det daglige ansvar for kirkegården, fortsatte kirkeværgen med at skrive i den gamle kirkeværgernes protokol, som før nævnt efter 1952 kaldet Kirkeudvalgets protokol. Der kan man finde håndskrevne gravfæstebreve mellem gravstedsejeren og menighedsrådet fra 1954 til 1962. Vedligeholdelsen af et gravsted for en 20-årig gravperiode kostede 500 kr., *"som skal bruges til vedligeholdelse af Gravstedet i Fremtiden, saaledes at Renterne af ovenstående Beløb bruges Aarlig til dette Formaal."* Menighedsrådet deponerede beløbet. Først senere blev det almindeligt at få et legatgravsted, hvor gravstedsejeren indbetaler et engangsbeløb til stiftet.

I dag er en fredningsperiode for en kistegrav 30 år. For en urnegrav 10 år. Et legatgravsted for 30 år koster i dagens priser afhængig af, hvor meget arbejde gravstedsejeren ønsker kirkegården skal gøre, ca. 39.000 kr. for et almindeligt gravsted. Et urnegravsted koster ca. 16.000 kr.

---

²⁰ Ang. overgangen til selveje se heftet *Tvis Menighedsråd s. 41-42*

Nu fulgte der en årrække med kun mindre betydningsfulde ændringer på kirkegården. Det nye stykke blev taget i brug. De skiftende gravere passede kirkegården og foretog i samarbejde med kirkeværger de nødvendige beslutninger angående driften.

Når det gælder kirkegårde på landet, må landbrugsministeriet undertiden spørges. Det gjaldt i 1976, hvor ministeriet godkendte følgende matrikulære forandringer:

”Lauralyst Hovedgård, Tvis sogn.

Skelforandring, hvorved der er overført 40 m² fra matr.nr. 1eg til kirkegården 35 m² fra kirkegården til matr. nr. 1eg.

Efter forandringen er arealet vokset med 3 m² til 1223 m²”

Det var et andragende fra landinspektør Kjeldbjerg, Holstebro på vegne af graver Gunnar Skov. Arealet af kirkegården og beplantningsbælter ved parkeringspladsen udgjorde i 1980 1.2820 m² iflg. Kjeldbjerg.

Folk, der i levende live vil sikre sig gravsteder, kan få deres ønske opfyldt efter aftale med graveren og godkendelse af menighedsrådet. Der skal betales et beløb for gravsted til beplantning og vedligeholdelse.

De hvide trælåger mellem de tre piller (ligporten) ved indgangen til kirkegården trængte i 1977 til udskiftning og menighedsrådet ønskede en forandring i materialet til lågerne.

Derfor henvendte menighedsrådet sig til bygningskonstruktør Ove Uhrlund²¹, der på det tidspunkt boede i Holstebro. Ove Uhrlund kom med tegninger af låger i aluminium til menighedsrådet, som ikke uden videre kunne sætte planen i værk. Tegningerne måtte sendes til kgl. bygningsinspektør, arkitekt Johan Richter, København til godkendelse.

Det medførte en omfattende korrespondance med menighedsrådet. Richter godkendte og besigtigede det udførte lågeparti, ”som er håndværksmæssigt smukt udført.”

Hans Larsen, formand for menighedsrådet, tilbagesendte godkendelsen gennem Holstebro provstiudvalg til Viborg stiftsøvrighed: ”Menighedsrådet kan herved meddele, at de af den kongelige bygningsinspektør foreslåede ændringer med hensyn til fjernelse af de tidligere murede piller m.v. er foretaget, samt at det nye lågeparti er udført i aluminium efter de foreliggende tegninger.

*Sagen er desværre blevet forlagt, hvilket jeg hermed beklager.
p.m.v. Hans Larsen”*

Det var jo ikke så godt. Hans Larsen²² var en travl herre, så det kunne jo ske. Richters ændringer var at male aluminiumslågerne matsorte, hvilket ikke skete.

---

²¹ Ove Uhrlund (Jensen) var gammel Tvisdreng. Søn af Mads Uhrlund Jensen, der i en årrække var graver ved kirken. Ove Uhrlund bosatte sig siden i Hingebjerg gamle skole, hvor han havde sin tegnestue og ved sin død 2001 boede han på Klostervej 17.

²² Ang. Hans Larsen se *Grundtvigianisme og Indre Mission i Tvis s. 58*

Året efter rettede Hans Larsen en henvendelse til socialudvalget i Holstebro kommune. Tvis menighedsråd overvejede at ændre beplantningen ind mod Tvis plejehjem, da denne var blevet så høj, at beboerne på plejhjemmet ikke længere havde den udsigt til Tvis kirke og kirkegård, som de gerne ville have. Arbejdet kunne udføres af kirkebetjenten, evt. med assistance af pedellen ved plejhjemmet, Gunnar Kristensen.²³

”Menighedsrådet vil gerne have en forhandling med repræsentanter for socialudvalget og plejehjemsleder J. Mortensen, inden arbejdet påbegyndes”, skriver Hans Larsen.

Menighedsrådet lejede som før nævnt i 1984 et jordstykke af Tvis brugsforening til brug for oplagring af grus, jord m.m.

Lejekontrakten blev underskrevet af bestyrelsesmedlemmer i brugsforeningen Jakob Grønæk og Niels Jørn Buus Madsen og som repræsentanter for menighedsrådet underskriver Hans Larsen og Pauli Westh.

Det lejede stykke var ikke nok til at få ordnede forhold for kirkegårdens lagerplads og tilkørelsesforhold. Derfor var det, at menighedsrådet i 1985 købte Tvis foderstof med bygninger og tilhørende jord af Holstebroegnens Andels Grovvarforening. Hele området på 3.381 m² har en god beliggenhed i nær tilknytning til kirken og er centralt beliggende i byen. Menighedsrådet forestillede sig, at der evt. kunne bygges menighedslokaler og måske en præstebolig på grunden mellem Hingbjergvej og Egevænget. Sådan gik det ikke. Grunden ved Egevænget blev solgt til kommunen, der opførte de ældreboliger, der så længe plejhjemmet eksisterede, var knyttet dertil.

1984 var også det år, hvor der blev anlagt plads i kirkegårdens østlige hjørne til gamle gravsten. I forbindelse med byggeriet af det nye kirkehus sker der nogle ændringer i det område, hvorfor det er planen at flytte disse gravsten andet steds hen.

Dette arbejde blev udført i forbindelse med anlæg af græsplæne i det ubenyttede område øst for kirken. Der blev taget kontakt til stadsgartner Carl Aage Sørensen.²⁴

---

²³ Gunnar Kristensen bor Hingbjergvej 10

²⁴ Carl Aage Sørensen har i mange år haft sin bopæl på Lindholdt 4, men bor nu på Kabbelejevej 1a i Mejdal.

Der bliver næppe behov for flere udvidelser af kirkegården. Det hører vor tid til, at der kommer flere urnegravsteder og færre kistegravsteder, hvorfor der bliver mere plads på kirkegården. Omkring 1990 blev der som følge af denne udvikling anlagt urnegravsteder med sten i plænen øst for kirken. Stenen kan enten være i plænen eller opretstående.

Stien mellem hækken og urnegravstederne markerer overgangen mellem den gamle del af kirkegården og den nye del, som blev taget i brug efter 1948.

Karen Hedegaard var den første, hvis urne blev nedsat på det nye stykke. Hun var et stilfærdigt hjemmemenneske, modsat Niels Hedegaard, der var buschauffør for skolebørn, konfirmander og pensionister på udflugt. Det var nemt at planlægge en udflugt, for Hedegaard kendte nærmest hver vej i Jylland og kunne selv fortælle om de steder, vi skulle besøge. Samtidig kunne han dupere konfirmanderne med fra sin konfirmationstid at opremse navnene på de 4 store og de 12 små profeter. Det kunne ikke engang præsten.

I 1998 blev der mulighed for at blive kistebegravet i fællesplæne vest for kirken.

Disse gravsteder blev hurtigt fyldt op. Der er plads til grus og blomster foran graven, men ingen hække.

På landet er kirken- modsat de fleste bykirker- omgivet af gravpladser. Kirkegården er tilpasset den egn, kirken og kirkegården hører til.

Tvis kirkegård er præget af, at det sogn, den ligger i, er et gammelt landsogn, der ikke gør stort væsen af sig. Herregården ved Tvis kloster er for længst væk og der er ingen monumentale gravsteder derfra, ingen, der på markant vis skal erindres for eftertiden. Der er en vis ensartethed over gravstederne. Der er en enkelt gravsten, der i kilder om Tvis kirkegård, bliver fremhævet som berømt. Det er rigstræner Sophus Krølbens gravsted.

Hvert enkelt gravsted har sin historie. Nogle fortæller en tragisk historie om et alt for kort liv, andre fortæller om et langt velafsluttet liv. Hver enkelt person, der er begravet på kirkegården, har haft sin betydning og huskes af pårørende og af alle, der har kendt den pågældende.

Selv om kirkegården har et ensartet præg, er der mange gravsteder, hvor gravstenen med inskriptioner, navne, årstal, bibelvers, salmevers, en sidste hilsen fortæller os om personen, der ligger der. Hvor udformningen og udsmykningen af gravstedet giver os et indblik i, hvad den person interesserede sig for.

Tvis kirkegård er opstået på en flad mark, hvor der tidligere blev dyrket korn. Hvert gravsted er heget ind af en hæk, som er menighedsrådets ejendom, hvorfor det er graverens opgave at vedligeholde den og skifte den ud. Ønsker de pårørende en anden afgrænsning af deres gravsted, skal menighedsrådet give tilladelse til det. Hvad der er indenfor hækken, tilhører gravstedsejeren, og det er denne, der overordnet bestemmer gravens udseende. Det er kirkeværgens opgave at tilse, at gravene vedligeholdes og at der ikke anbringes gravminder, der kan virke forstyrrende, upassende, eller skræmmende.

Det er gammel kristen tradition, at kisten anbringes i retningen øst-vest, så den døde ved opstandelsen ser mod øst, hvorfra lyset kommer.

Ud fra hvad der står på gravstenen, kan man udlede, hvilket type sogn det er, og hvad der er tradition for i sognet. Der er kirkegårde, hvor der på mange gravsten er et bibelvers. Der har sognet et indremissionsk præg. Der er kirkegårde, hvor mange sten bærer et salmevers, og der er kirkegårde, hvor der stort set hverken er salmevers eller bibelvers. Sådan er det ofte i gamle grundtvigske sogne eller sogne uden retningspræg. Nogle grundtvigianere foretrækker et salmevers.

På Tvis kirkegård er det tydeligt, at sognet både rummer indre mission og grundtvigianere. Vi møder mange skriftsteder og en del salmevers, dog flest uden den form for inskription.

Gravsteder og gravstene har også en trend. Der er forskel på et gravsted og en gravsten fra 1900-tallet og i 2000-tallet.

Der er som nævnt gamle familiegravsteder på kirkegården med mange begravet indenfor samme matrikel, men med slægten spredt over det ganske land, bliver disse store gravsteder en saga blot. Nu er det små velordnede haver eller et lille urnegravsted i fællesplænen med plads til en enkelt blomst. Der bliver derfor god plads på kirkegården. De tomme områder kan lægges i græs, beplantes, eller der kan laves stensætning, så det bliver parklignende.

Gravsteder på Tvis kirkegård

Graveren har på et tomt område på kirkegården lavet denne stensætning.

Når vi går en tur på Tvis kirkegård, kan vi glæde os over en kirkegård, som holdes i orden på bedste vis af graver Poul Jensen og hans medhjælper Michael Lund Nielsen.

Der er ca. 700 grave, hvoraf hovedparten passes af graveren. Enten som et legatgravsted, eller gravstedsejeren betaler en timeløn for det arbejde, som gravstedsejeren ønsker, at graveren skal udføre på gravstedet. Denne timebetaling betales til menighedsrådet, da graveren får sin faste løn.

Gravstedsejeren kan også vælge at passe graven selv og da er vedkommende forpligtet til at holde gravstedet ”i sømmelig stand, så de til en hver tid er kirkegården værdige.”

De ældste gravsten for Tvis sogn finder vi på den gamle klosterkirkegård. De fleste af dem er i smedejern, hvilket var almindeligt i 1800-tallet.

Dette gravsted over gårdejer Niels Bjerre er atypisk for den gamle kirkegård.

Om denne indhegning er original, ved vi ikke, men det har i 1800-tallet nok ikke været så almindeligt med en ensartet hæk omkring et gravsted.

På soklen ses to hænder, et symbol på, at Gud tager mennesket i hånden i liv og i død.

Et smukt minde over Inger Jensdatter født i Tvislund 1822 og død i Smedegård 1840.

Forneden er støbt en smuk engel som symbol på evigheden og Guds nærvær.

På den nye kirkegård er der ingen smedejernskors. Gravsten i sandsten eller granitsten var blevet det almindelige i 1900- tallet ofte med et kors indgraveret som symbol på opstandelsen. Korset som symbol er stadig almindeligt.

Den første begravelse på den nye kirkegård fandt sted 2. december 1887. Det var Mette Kristensen, 91 år gammel, aftægtskone i St. Soels. Det gravsted eksisterer ikke længere. Den ældste gravsten, der har sin plads i et familiegravsted, er den førnævnte Ane Kirstine Jensen i Østergårds gravsted, død 1893.

En anden gammel og smuk sten er Svenning Didriksens i Vester Grønbæk. Svenning Didriksen var sognefoged i 24 år og sognerådsformand i tre perioder og havde andre tillidsposter i sognet. For

den indsats blev han DBMD, dvs ridder af Dannebrogordenen.²⁵ Barnebarnet Bodil Barslund, der har undervist mange Tvis-børn i klaverspil, og ægtefællen Andreas Barslund overtog Vester Grønbæk efter Svenning Didriksens søn Niels. Også han og hans hustru Kathrine er begravet på familiegravstedet. Forskellen mellem de to sten er tydelig, begge fortæller os om ”moden” dengang og nu. Didriksens er en glatpoleret bautasten med den tids måde at udsmykke stenen på, mens Bodil og Andreas Barslunds mere er en natursten. Korset er skiftet ud med hjerter. Kærlighedens symbol.

Blandt de sten, der står blandt de bevaringsværdige, finder vi kirkegårdens mest pompøse gravsten. Gravmindet blev sat over købmanden Sørensen's kone.

Karen Sørensen har givet været en dygtig husmor og mor, men ingen skriver denne hæderkronede titel, på deres mors gravsten. I stedet kan børnene sætte en sådan hyldest til deres mor, som Karen Sørensen's børn har gjort det.

Korset foroven og blomsterne på sidefløjene er opstandelsessymboler. Købmanden selv havde været menighedsrådsmedlem for IM 1949-61. Citatet er et salmevers, de to sidste linjer fra salmen Den grund hvorpå jeg bygger nr. 666 i salmebogen²⁶. Her brydes den uskrevne regel, at var man tilknyttet IM, satte man et skriftsted på gravstenen.

---

²⁵ Også sognefoged Didrik Mogensen, der sammen med Marie er begravet på kirkegården, var DBMD

²⁶ Hvor der angives et nummer fra salmebogen er det fra den nye salmebog.

Det er oftest kun mændene, der får en titel på deres gravsten og det er heller ikke længere almindeligt. Der er dog én kvinde på Tvis kirkegård, der har fået sin titel med:

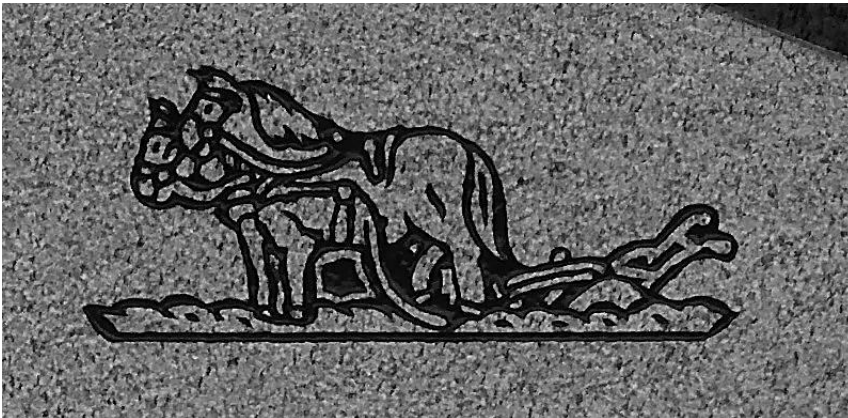
Ægteparret Grethe og Frede Eriksen drev gartneriet Solglimt på Herningvej.

Bagermester Norre med hustru ligger mellem sønnen og sønnesønnen. Det er bagermesteren, der har fået den store sten. Hverken sønnen, sønnesønnen, eller oldesønnen har fået graveret en titel på. Jens Chr. Norre og hustru havde bagerforretningen på Hovedgaden nærmest stik syd for, hvor de nu ligger. Måske er der tale om et bevidst valg.

Sønnen Rogert og hans Ruth boede i mange år på Klostervej i Tvis. Deres søn Jens Christian flyttede med familien til Holstebro. Her blev sønnen Glenn myrdet af en kammerat. Der er i grunden noget trygt ved, at Glens lille sten er puttet ind mellem far og oldefar. En form for samhørighed i døden.

Det var tidligere meget almindeligt at indgravere professionen som billede i gravstenen. Flere gravsteder på Tvis kirkegård fortæller os, at afdøde har haft landbrug. Det gælder Jens og Sine Østerholm, der drev Vesterlund på Morrevej og siden hen flyttede til Hovedgaden.

Samme motiv findes også på Dagmar og Frederik Christensens gravsten

Dagmar og Frederik Christensen drev husmandsstedet Burisholm på Prins Burisvej 85. Frederik Christensen var menighedsrådsmedlem, valgt på den grundtvigske liste 1980-84. Der er på stenen en tak fra de pårørende og et bibelcitater: ”*Min nåde er dig nok.*” Et meget almindeligt citat, vi kan møde flere steder på Tvis kirkegård i forskellige varianter. Min nåde er Guds tale til os og det er et citat fra 2. kor. 12,9. Måske har pårørende ikke slået citatet efter, for adskillige gange bliver bibelordet ændret til: Din nåde er mig nok. Da er det vores tale til Gud. En tredje variant, som heller ikke står i Bibelen er: Alt af nåde.

”*Tak for alt*” er en hilsen fra pårørende, vi møder på mange grave.

Som en lille hilsen, måske specielt til Dagmar, er den lille kat på gravstedet.

Et skriftsted finder vi også på denne ejendommelige sten, der ikke længere har nogen grav. Den er ikke så gammel, men stenen er en sandsten, der hurtigt forvitrer. Det er et minde over lærer ved Hingebjerg skole A.C. Laustsens datter Marie, der i 1940 døde på Krabbesholm sanatorium, sikkert af tuberkulose. Det er så meget mere tragisk, idet bror Markus var død året før på Holstebro sygehus, sikkert af samme sygdom. Lænken mellem de to piller brugtes af og til tidligere, men findes ingen steder længere på kirkegården. Deres far var menighedsrådsmedlem 1922-45 for Indre Mission.

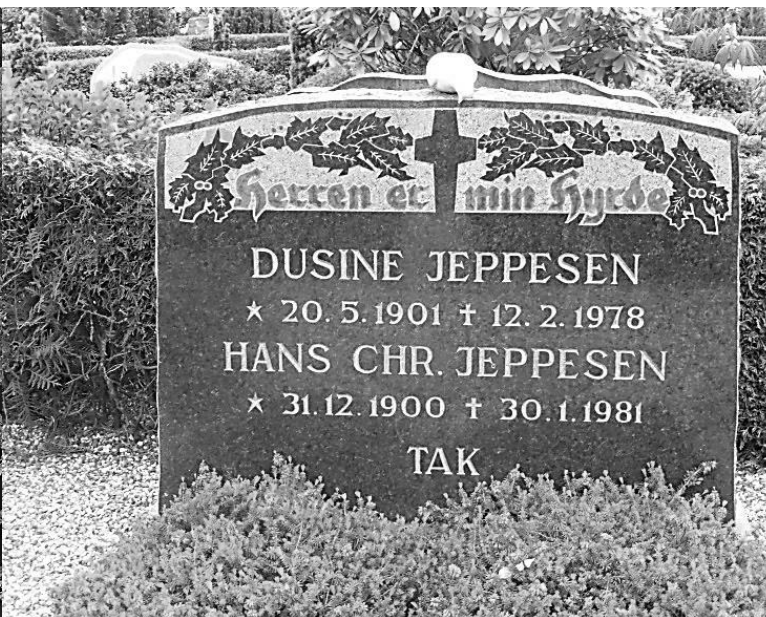
Kresten Dalgaard drev Ny Soels, Søjborgvej 3. Han har på gravstenen fået en fin blomsterranke og et tak for alt. Igen er blomsterranken og de to fugle på trædestenen et opstandelsessymbol. Som noget usædvanligt er skriftstedet (Matthæus 5,6) placeret ved siden af på en lille sten.

På den anden side gravstedet er der en sten for et mistet barn: ”*Du var vor lille vintergæk. Hvad Herren gemmer er gemt.*”

Andre gravsteder har en kristelig inskription eller et skriftsted indgraveret foroven. Sådan er det på Søren Emil og Ragnhild Sørensens gravsted. De havde gården Øster Kragbæk, Kragbækvej 2. Med solstråler som baggrund træder ordene Guds fred tydeligt frem, solen som et symbol på opstandelsens glæde.

Dusine og Hans Chr. Jeppesens gravsten fortæller troen på, at Herren er min hyrde i livet og døden. Igen ser vi korset og nu også duen som symbol på det evige liv. Parret havde en gård i Aulum, men flyttede til Smedegårdvej.

Karen og Kjeld Grønbæk, samt Kjelds forældre Karen og Didrik Grønbæk har begge fået et salmevers på stenen. Far og søn afløste hinanden på Øster Grønbæk, Grønbækvej 5. Begge var de valgmenighedsfolk med mange tillidshverv i Tvis og Holstebro.

Salmen er *Se nu stiger solen* nr. 754 v.3 i en lettere omskrivning. I salmebogen står takke Ham, som gav mig...

Her er det salmen: *Jeg så ham som barn, de to sidste linier af nr. 67 v.7*

Mariane Henriksen valgte, da Aksel Henriksen døde, at sætte de to første linjer af første vers af nr. 675 i salmebogen på graven, mens Dagmar og Kristian Iversen valgte ikke at sætte nogen form for symbol. Begge par hørte til den grundtvigske fløj. Men mens Henriksens gravsten er en glatpoleret sten, som har været almindeligt i 1979, så er Iversens sten en marksten, ganske rå og upoleret. Måske fra egen mark.²⁷

Aksel Henriksen, Hedegård, Ll. Uhlundvej 2, var den sidste kirkeværgе valgt blandt kirkejerne, mens Mariane var organist ved kirken 1946-76

Dagmar og Kristian Iversen drev Neder Skautrup, Skautrupvej 27. Iversen havde mange tillidsposter i Tvis og Holstebro

---

²⁷ Man kan ikke frit vælge en gravsten. Den skal synes og godkendes af stenhuggeren, at den ikke vil sprænge ved temperaturforandringer.

Også Ellen Wesths' gravsten er en rå og upoleret marksten, der farvemæssigt adskiller sig fra de fleste andre stene på kirkegården. Ellen var kredsleder for FPF og med fra starten i 1967. Hun var også medlem af menighedsrådet 1984-89. Bibelferset er fra 5.mosebog 33,25. Samme bibelfers indgår i salmen Kun en dag, et øjeblik af gangen.²⁸

Ligesom der i samfundet blev et oprør mod traditionerne med 68-generationen kom der også, om ikke et oprør, så en tid, hvor gravstenene skulle være fri for symboler, titler og udsmykning og dermed mere upersonlige. Den retning har vendt og i dag har en anden form for symboler, sammen med de gammel kendte, vundet indpas, også på Tvis kirkegård. Der er stadig opstandelsessymboler, men også symboler på, hvad det pågældende menneske havde af interesser.

Lene Trojel Bertelsen fik sin gravsten nedlagt i plæne. Englene som opstandelsessymboler og strikkesøjet, der fortæller om hendes interesser.

²⁸ Salmen står ikke i salmebogen, men i Hjemlandstener

Hvad gør et par orange støvler på Anne Marie og Peder Davidsens gravsted? Peder Davidsen var kok og døde som kun 48-årig lige før, han skulle forberede maden til et sølvbryllup. Anne Marie Davidsen fortsatte med at bo på Rosenlund, Herningvej 116, til hun døde i 1982. Sønnen Frode, der overtog Rosenlund, har moret sig med at lave støvler i cement til at sætte i haven og syntes hans forældres gravsted skulle pyntes med sådan et par.

Her er to dyreelskere. Vagn Nielsen har været både fisker og jæger kan vi læse ud af symbolerne.

Rita og Steen Svenningsen fra Mejdal var glad for hunde.

Frank Eriksen var søn af vognmand Erik Eriksen og Ida og havde boet hele sit liv i Tvis. Hans store interesse har været motorcykler.

Den 8 år yngre Søren Jensen mistede sit liv i en trafikulykke. Også han var opvokset i Tvis som søn af Ruth og Herman Jensen. For ham må katte have betydet noget.

Tage Pedersens gravsted er fyldt med symboler. Solen, korset, fuglen. Opstandelsens symboler.

Det er vel kun ældre i sognet, der kender Tages og hans families skæbne. Tage havde sit arbejde på et skib, men faldt over bord og druknede. Få måneder efter døde bror Ingemann på lige så tragisk vis. Deres forældre

Alma og Laurids boede på Hovedgaden. Laurids var arbejdsmand og Alma mistede begge ben p.gr. a sukkersyge. Ingemann ligger begravet overfor Tage og forældrene i umiddelbar nærhed.

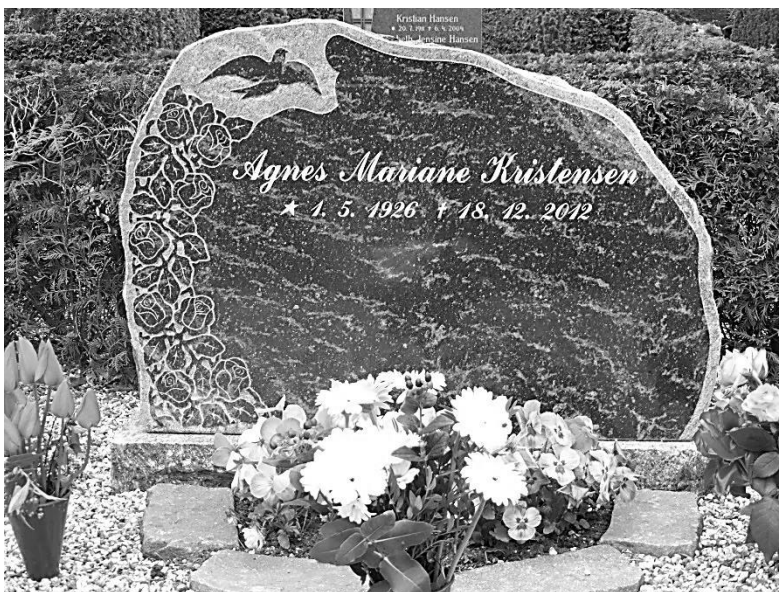
På disse to gravsteder er det hjerterne, vi lægger mærke til. Steen Sjørsløv fik på gravstenen et kærlighedsbevis, der siger alt. Datteren har sat sin egen hilsen ved siden af. Den 19-årige Jørgen omkom som følge af en trafikulykke. Bedet i hjerteform fortæller os, at her ligger en elsket ung mand.

To nye personlige gravsteder. Gitte Hjorth Christensen har fået to smukke hjerter og en fugl, der også kan minde om en engel. Det er en kunstnerisk enkel udsmykning, der i udformning er ny. Jens Juhl Chr. Bach er opvokset på Hjørvig, Bakgårdsvej 3. Den nye trend er et billede af afdøde. Dette gravsted er endnu det eneste på Tvis kirkegård med billede af afdøde foruden engel og lys.. Både billede og lyset på gravene har sin rod i de sydlandske kirkegårde.

Et gammelt ægtepar har fået en moderne udformet gravsten. Det er en enkel kunstnerisk udførelse med korset i en omvendt trekant og sten på skrå på soklen. Ægteparret boede på Tvis plejehjem og kom fra Mejrup.

Den lette svævende fugl mod den lyse baggrund er en moderne udgave af opstandelsesbudskabet. Den glatpolerede sten har en ramme af rå sten og er skæv i udformningen, hvilket gør, at den virker meget moderne. Der er nedenunder navnet plads til ægtefællen Svenning Kristensen, som nu bor alene på Hovedgaden 22. Tidligere drev de Sønderris, Herningvej 128.

Skomager Nielsen søgte for sin kone Ane kirkebetjentstillingen. Den fik hun i 1915 for 170 kr. pr. år og hun blev ved til 1922. Datteren Ingeborg ligger begravet i samme gravsted. "Hvil i fred" er en almindelig inskription.

Ingeborg og Thorvald Eriksens gravsted, samt sønnen Poul Hennings fortæller sin egen historie. I dag kun kendt af de ældre i Tvis. Eriksens boede i den gamle kro på ll. Uhlundvej 21, da der en nat brød en mand ind i soveværelset med den hensigt at voldtage Ingeborg. I den tro, at det var Thorvald, slog manden til med en økse. Det var Ingeborg, der blev myrdet den nat i overværelse af mand og søn. Poul Henning var den stille eksistens, præget af tragedien, men han klarede sig i sit lille hus på Hovedgaden og var meget dygtig til at sy rya. Han har syet et tæppe med Tvis-tegnet, Maria med barnet, som i mange år hang på skolen.²⁹

²⁹ Læs hele historien i Tvis sogn af Jørgen Mejdahl s. 92

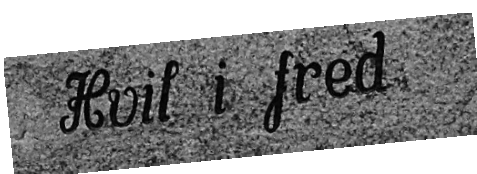

Dette enkle gravsted med to ens sten har den lille historie, at da Jens Peder Hansen døde, købte enken to ens gravsten. Den ene til manden, den anden til sig selv. Begge stod de på denne måde, den ene med navn, den anden blank, indtil Sigrild Hansen døde 11 år efter manden. Sigrild og Jens Peder Hansen havde Vibholm, Kragbækvej 6.

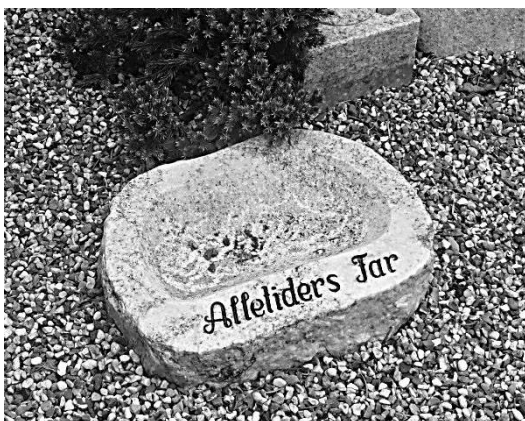
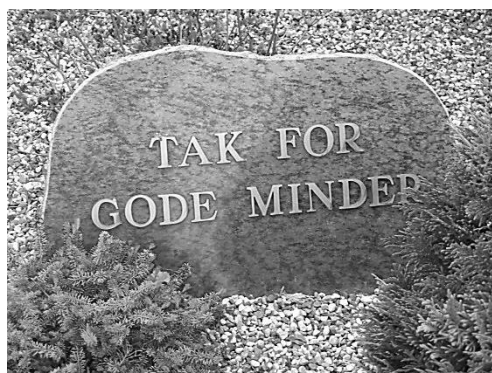

Det er ikke blot ét sted på kirkegården, de gamle gravsted er samlet. Her er et sted vest for kirken, hvor en del af slægten i Kragbæk smukt er samlet til en helhed, med et grønt træ og en særpræget stamme som livets symboler.

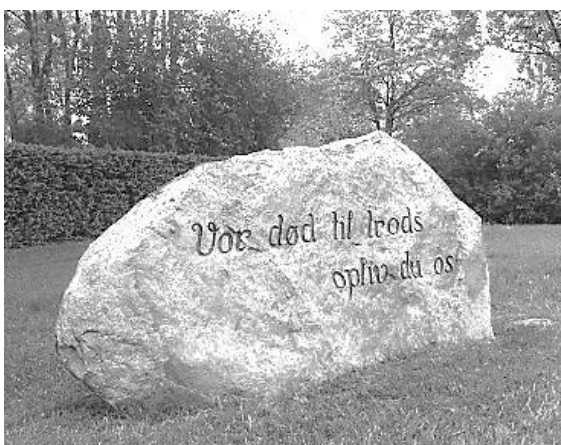
På mange gravsten står en lille hilsen til afdøde. Det kan være:

På andre gravsteder er der små sten med hilsner:

Der har på mange af landets kirkegårde eksisteret "de ukendtes gravplads" siden 1926. Det betyder ikke, at den døde er ukendt, kun at enten afdøde selv har ønsket det, eller de pårørende ønsker, at der ikke skal være noget gravsted at vedligeholde. Tidligere kunne de pårørende lægge en buket blomster et tilfældigt sted på plænen, for de måtte ikke vide, hvor urnen var sat ned. Det vidste kun kirkegårdens ansvarlige. Efterhånden opstod der et behov for at vide hvor, så i dag må graveren fortælle de pårørende, hvor deres kære ligger.

Der opstod omkring år 2000 et ønske om en plads for en anonym begravelsesplads på Tvis kirkegård, hvor urner og kister kan sættes ned i fællesplæne. Der blev til det formål indrettet en plads sydvest for kirken, og ved Munkedal, Skautrupvej 38 fandt menighedsrådet denne sten. Verset er fra salmebogen nr. 439, de to sidste linier af vers 2.

Hvordan foregår en begravelse/bisættelse?

Når der indtræffer et dødsfald i Tvis sogn, er det enten bedemanden³⁰ eller en pårørende, der ringer til præsten. Er det bedemanden, kontakter han normalt også graveren. Skal afdøde i kirkens kapel, er det vigtigt tidligt at få en aftale i stand med graveren. Er der i forvejen et gravsted, skal graveren have kontakt til stenhuggeren, som skal komme og hente stenen. Skal der vælges et gravsted, skal der træffes aftale mellem graveren og de pårørende, så de pårørende med hans hjælp kan få valgt. Selv om et gravsted er ledigt, er det ikke sikkert, fredningstiden er udløbet, og så må der ikke begraves der. Af disse og andre grunde er det vigtigt, at graveren får besked samtidig med præsten. Er det de pårørende selv, der ringer til præsten, er det præstens opgave at kontakte graveren først, dernæst advisere kirkesanger og organist.

Det er præstens opgave dernæst at aftale en samtale med de pårørende. Ved denne samtale aftales tid og sted for bisættelsen/begravelsen, hvilke salmer, der skal synges, drøftes, og fremfor alt lytter præsten til, hvad de pårørende har at fortælle om afdøde. En sådan samtale kan vare fra en halv time til flere timer. Ved pludselige eller tragiske dødsfald kan det være nødvendigt med en samtale mere inden begravelsen.

Er det en kistebegravelse, begynder forberedelsen for graveren normalt dagen før. Maskinstationen skal komme og grave selve graven. En gravplads for en voksen skal være 1,5x3 m. Graven skal være så dyb, at der er en meter over kistelåget. Når graven er gravet, skal graveren stive graven af med bjælker, så jorden ikke skrider sammen og dernæst beklæde den med et grønt klæde. Imens dette foregår, har præsten sendt salmenumre til organist og kirkesanger og sidder ved sin computer og forbereder talen over den afdøde. På selve dagen sættes kisten ind i kirken, enten fra kapellet, eller bedemanden kommer med den fra sygehuset eller fra Egekirkegårds kapel. Da det er meget dyrt at installere kølerum i de små kapeller rundt om, sættes kisten i varme perioder, eller hvis der er længe til begravelsen, i kølerum på Egekirkegården. En blomsterhandler pynter kisten, de blomster, der kommer i løbet af formiddagen, lægger graveren foran kisten. Kransene fra familien nærmest kisten og derefter buketterne. Ude ved graven er der lagt jord til jordpåkastelsen, skovlen til jordpåkastelsen skal være på plads, ligesom fire reb til at sænke kisten ned med.

Nu er alt parat til, at begravelsen kan finde sted. Graveren ifører sig sit pæne tøj, og når de deltagende begynder at komme til kirken, er der flere blomster, han skal lægge på plads.

Begravelseshandlingen leder præsten. Der synges 3-4 salmer og indimellem salmerne beder præsten en bøn for afdøde og pårørende, holder talen og siger trosbekendelsen. Efter den sidste salme, sørger graveren for at åbne dørene og seks personer bærer kisten ud af kirken og sætter den på en vogn, som kører ud til graven. Når kisten er sænket ned i graven, nævner præsten afdødes fulde navn og siger jordpåkastelsesordene: *"Af jord er du kommet, til jord skal du blive, af jorden skal du igen opstå"*. For hver sætning kastes jord på kisten. Derpå følger fadervor, velsignelsen og en kort salme. Denne del er den eneste obligatoriske del for præsten at udføre.

Når alle har forladt graven, må graveren i arbejdstøjet og sammen med to hjælpere skal graven kastes, blomsterne lægges pænt på graven, så den er smuk at se på for de pårørende. Ofte er der en sammenkomst med kaffe i sognegården, og når den er forbi, kommer de pårørende for at se den smukt pyntede grav.

En begravelse tager ca. 40-45 minutter, at kaste graven til tager en god time. Og når graveren er færdig med at kaste graven, skal der ryddes op i kirken.

---

³⁰ Tidligere hed bedemanden en bydmand, fordi det var ham, der indbød til gildet efter begravelsen. I dag tager bedemanden sig af de mange praktiske ting omkring et dødsfald.

En *bisættelse* betyder, at afdøde skal brændes. Det siger sig selv, at det giver mindre arbejde til graveren, men stort set det samme til præsten. Jordpåkastelsesordene lyder inde i kirken, hvorfor der et jordsæt med skovl stående nær kisten, hvorfra præsten kaster jord på kisten 3 gange som på kirkegården. Ved de fleste bisættelser bliver kisten båret ud til rustvognen³¹ og bedemanden kører den nu til Egekirkegården, hvor den bliver stillet ind i et venterum, indtil den skal brændes. Det sker indenfor 8 dage, hvorpå urnen sendes tilbage til kirkegården. Ved en bisættelse behøver de pårørende ikke vælge gravplads før efter bisættelsen, men når det er gjort, og når de pårørende er parate, sættes urnen ned på det udvalgte gravsted. Et urnegravsted skal være 0,5x0,5 m. Der skal være mindst 0,5 m jord over urnen. Urnen kan også sættes ned i et eksisterende gravsted, selv om der i forvejen er kister i gravstedet. De pårørende kan være med til nedsættelsen, hvis de ønsker det, men normalt foregår der ikke nogen handling.

Er der før bisættelsen valgt et gravsted, eller er der et i forvejen, sørger graveren for, at blomsterne lægges der. Hvis ikke lægges blomsterne på fællesplænen.

To begravelsestaler

En begravelsestale består af to dele: en del, der fortæller om afdøde og en del, der bringer et opstandelseshåb, som samtidig er et trøstens ord til de efterladte. Altså en levnets del og en kristelig del.

Sådan har det været igennem mange år. Forskellen mellem de to uddrag af en begravelsestale, den ene fra 1838, den anden nutidig, er mere et spørgsmål om sproget, længden, og hvor mange ord, der bruges, mere end det er spørgsmålet om selve indholdet. Om den kristelige del eller levnetsdelen kommer først er forskelligt også i dag og rækkefølgen behøver ikke være den samme hver gang.

Carl Hassager hed præsten i Nr. Felding-Tvis, da Jacob Christensen Nyboe³² blev bisat i 1838. Hans ligprædiken er kaldt et testimonium. Ordet betyder et vidnesbyrd og når det blev brugt i forbindelse med talen ved begravelsen, betyder det et vidnesbyrd både om, hvem afdøde var og et vidnesbyrd om Gud, søn og helligånden, treenigheden. Den anden tale er holdt af Lise Brandt Fibiger, som emerita fra Nr. Felding og Tvis.

---

³¹ Ordet rustvogn kommer fra tysk og betyder at udruste Når konger og fyrster skulle på rejse blev deres omfattende bagage transporteret på en separat vogn, en udrustningsvogn. Senere blev ordet trukket sammen til rustvogn og nu var det de døde soldater, der fra slagmarken blev transporteret hjem i rustvognen. Siden 1900 tallet er navnet brugt om bedemandens bil.

³² Jacob Christensen Nyboe er forfader til Jacob Halgaard, Fjald, Herningvej

Testimonium over Sl. Jacob Christensen Nyboe 1838

Var nu Graven Enden på alle vores Forhåbninger og Bestræbelser ? kunde vort Blik ikke naae videre – skulle vi altid ene dvæle ved Jorden som om vi ganske tilhørte denne. Snart Tiden er forsvundet og Timeglasset alt udrunden som om det
Forgjængelige var Maalet? Skulde den kolde mørke og snævre Grav indslutte vort Alt?... Der bor Noget i os, som opliver det døde Stof og forædler al dets Tragten og Virken som formaar at seire i Jordlivets Kamp og Møje og midt i dens Sorger og Trængsler allerede her at bevare noget af den blide Fred, som i en Fylde, der overgaar al vor Forstand boer histoppe i Hjemmet hos Ham, hvorfra det kom. .... Aanden kom fra Gud og har sit Borgerskab i Himlen. Men desværre vi Svage og Sandselige glemme saa ofte det Uforgjængelige over det Forgjængelige glemme det ene Fornødne først at tragte efter Guds Rige; da saa det øvrige Fornødne nok skulle vorde saa tillagt os og dog mindes vi saa ofte om at kort ere Jordelivets Prøvedage, og at Livets Aften kan nærme sig før vi tænker. Ogsaa derpaa have vi i Dag Eksempel i det vi nylig har forvaret i Gravens Skjød, de jordiske Levninger af en Medborger, hvem Livets og Dødens Herre nu bortkaldte fra denne jordiske Virkekreds. Angaande hans Liv og Levned iblandt os, da er han født i Gaarden Dellerup i Maaberg ved Sct. Hansdag 1798 af Forældre Faderen Christen Jacobsen og Moderen afdøde Katrine Knudsdatter, der i Barndommens tidlige Alder sørgede for hans Christelige Opdragelse og Pleie, Tidlig forlod han Fædrenehjemmet for at tjene iblandt Fremmede, og allerede fra det 16. aar blev det hans Lod selv at sørge for sit Udkomme. Fra den Tid tjente han da én og anden Husbond flittig og troe. Hans sidste Tjeneste var hos Kjønmand Hr. J. Kjærbye i Holstebro. I Begyndelsen af Aaret 1825 kjøbte og til traadte han Gaarden Nyboe, og indlod sig da samme Foraar i Ægteskab med agtbare Pige Johanne Christens Datter Nørgaard af Borbjerg, hans nu efterladte Hustru, der da tjente Hr. Skolelærer Dahl i Holstebro, hos hvem deres Bryllup holdtes.

Begravelsestale over A.M .2014³³

Da vi forleden var sammen om at forberede A. M. begravelse, kunne I tre døtre ikke blive færdige med at fortælle om alt det, hun havde haft gang i... Hendes ihærdighed og hendes lyse sind gjorde, at hun fik lært at arbejde ude i marken og inde med god brug af markens og havens afgrøder. Hun var stolt af sin voksende familie, og modtog jer med, som I sagde det, de dejligste smil...
Da Jesus på den dag, vi kalder Kristi Himmelfartsdag, tog afsked med sine disciple, sluttede han med at sige til dem: Se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende. Se, det er velsignelse. Det er at sige også til os: I glemmes ikke. I gemmes hos Gud..Jeres mor viste ikke blot for jer sit aktive gode liv. Hun viste også gennem sit liv, at der er noget, der er større end det, vi kan måle og veje. Hendes yndlingssalme, som vi skal synge om et øjeblik, siger det hele: lad verden ej med al sin magt, os rokke fra vor dåbes pagt. I dåben sagde Gud til den spæde Anna, som til os: Jeg er med dig alle dage. Du lever i min velsignelse i livet som i døden.

---

³³ Denne begravelsestale er holdt i et helt andet sogn og afdøde har intet med Tvis at gøre.

Kirkeværger i Tvis 1924-52

Anders Sørensen, Nygård
Jens Andreas Jensen, Nørre Morre
Chresten Sandfær, Nyborg
Niels Haunstrup , Vester Høvids
Kristian Ejby Andersen, Nybo
Andreas Lauridsen, Vesterlund
Laurids Uhre, Uhregård
Jens Nørgaard, Haurids

Jens Laursen, Nørrelund
Niels Sjørvad Sønderby, Lerbæk
Henrik Frøjk, Lille Gedbo
Jens Halgaard, Nr. Halgård
Aksel Sønderby, Smedegård
Mikkel Mikkelsen, Baunhøj
Laurits Sandfær, Søndre Halgård
Aksel Henriksen, Hedegård
Aksel Halgaard, Fjald